Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1990 йил 8 апрель
ЯКШАНБА
№ 81 (4.875).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин

ҲАМ ДОН, ҲАМ ОЗУҚА

Дадахон Собиров олти йилдирки, Уйчи районидаги Тельман номли колхозда бригада бошлиғи. Меҳнат аҳли ҳар йили мўл озуқа етиштириб, жамоат чорвачилигини ривожлантиришга баҳоли қудрат ҳисса қўшиб келмоқда.

Миришкорларнинг жорий йилдаги ҳимматлари янада баланд. 34 гектар майдонга дон, 42 гектар ерга эса силос учун маккажўхори экилади. Ҳосилдорлик 65 центнерга етказилади.

— Биз кўзланган ниятга эришиш учун экиш-тикишга пухта тайёргарлик кўрдик,— дейди бригада саркори Дадахон Собиров. — Техника воситаларни барвақт созлаб қўйилди. Ариқ-зовурлар тозаланиб, тартибга келтирилди. Маҳаллий ўғит жамғарилди. Жами майдон сифатли текислангач, уруғни пуштага экиш учун эгат олинди. Мўлжалдаги уруғлик келтирилди.

Бу тадбирларнинг ҳаммаси экишни уюшқоқлик билан бошлаш имконини берди. Айни кунларда механизаторлар Абдулҳоди Турғунов ва Маҳмуджон Ортиқовнинг ғайрати туфайли кунига 15—16 гектар майдонга маккажўхори қадалмоқда. Уруғ пуштага ташланаяпти. Экишдан аввал гектар ҳисобига 150 килограммдан аммофос ва калий солинаётир. Бу усулнинг афзаллиги шуки, уруғ бир текис ундириб олинади, тўлиқ гектарлар ҳосил қилинади. Муҳими— ниҳоллар соғлом, баравж ўсади.

Экиш-тикишнинг боришини мутахассислар ҳам назорат қилишаяпти. Жами майдон пудратчиларга бўлиб берилган. Пировард натижа ҳозирги юмушларнинг сифатига боғлиқлиги деҳқонга маълум.

Бригадада, шунингдек, 154 гектар ерда беда ўстирилмоқда. Парвариш агротехника қоидалари асосида олиб борилаётир. Гектар ҳисобига 150 килограммдан кимёвий ўғит солиниб, сифатли борона қилинди. Суғориш обида-тобида амалга оширилаётир. Бунда Асқарбой Мамадалиев, Турдиали Сиддиқов, Маннонбой Нишонов каби ўз ишининг усталари фидокорлик кўрсатмоқдалар.

СУРАТЛАРДА: 1. Илғор пудратчи Маҳмуджон Мирзаабдуллаев. 2. Эгат олинаяпти.

А. ЮСУФБОЕВ
олган суратлар.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг

ҚОНУНИ

Иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши билан боғлиқ масалаларни ҳал этиш тартиби тўғрисида

1-модда. СССР Конституциясининг 72-моддасига мувофиқ Иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши билан боғлиқ масалаларни ҳал этиш тартиби ушбу Қонун билан белгиланади.

2-модда. Иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши тўғрисидаги қарор референдум (халқ овозига қўйиш) йўли билан, иттифоқдош республика халқларининг эркин хоҳиш билдириши билан қабул қилинади. Референдум ўтказиш тўғрисидаги қарор иттифоқдош республика Олий Советининг ташаббусига ёки республика территориясида доимий истиқомат қилувчи ва ССР Иттифоқи қонунларига мувофиқ овоз бериш ҳуқуқига эга бўлган СССР гражданларининг ўндан бир қисми имзолаган талабномага кўра қабул қилинади.

Референдум тўғрисидаги СССР Қонунида, иттифоқдош, автоном республиканинг Қонунида белгиланган тартибда, агар уларнинг қоидалари мазкур Қонунга зид бўлмаса, референдум ўтказилади.

Референдум иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши тўғрисидаги масалани қўйиш ҳақида қарор қабул қилингандан кейин орадан камида олти ой ўтгач ва тўққиз ойдан кечиктирмай яширин овоз бериш йўли билан ўтказилади.

Референдумда республиканинг СССРдан чиқиши тўғрисидаги масала ўртага қўйилган пайтгача унинг территориясида доимий истиқомат қилувчи ва ССР Иттифоқи қонунларига мувофиқ овоз бериш ҳуқуқига эга бўлган СССР гражданлари қатнашадилар.

Овоз бериш чоғида референдумга қўйилган масала юзасидан қандайдир ташвиқот олиб борилишига йўл қўйилмайди.

3-модда. Ўз таркибида автоном республикалар, автоном областлар ва автоном округларга эга бўлган иттифоқдош республикада референдум ҳар бир автономияда алоҳида-алоҳида ўтказилади. Автоном республикалар ва автоном тузилмаларнинг халқлари ССР Иттифоқида ёки унинг таркибидан чиқадиган иттифоқдош республикада бўлиш масаласини мустақил ҳал этиш, шунингдек ўзининг давлат-ҳуқуқий мақоми тўғрисидаги масалани ўртага қўйиш ҳуқуқини ўзида сақлаб қолади.

Территориясида мазкур жой аҳолисининг кўпчилигини ташкил этадиган миллий гуруҳлар жам бўлиб яшайдиган жойлар бўлган иттифоқдош республикада референдум якунларини аниқлаш чоғида ана шу жойларда овоз бериш натижалари алоҳида-алоҳида ҳисобга олинади.

4-модда. Иттифоқдош республиканинг Олий Совети СССРдан чиқиш тўғрисидаги референдумни ташкил этиш, референдум ўтказиш муддатини белгилаш ва унинг якунларини чиқариш учун барча манфаатдор томонларнинг, шу жумладан ушбу Қонун 3-моддасининг биринчи ва иккинчи қисмларида эслатиб ўтилган томонларнинг вакиллари иштирокида комиссия тузади.

5-модда. СССР Олий Совети СССРдан чиқиш тўғрисидаги референдумга тайёргарлик кўриш, уни ўтказиш ва якунларини чиқариш чоғида иттифоқдош республика халқларининг хоҳиш билдириши тўла эркинлигини таъминлаш учун ССР Иттифоқи, иттифоқдош ва автоном республикалар, автоном тузилмалар ишончли вакилларининг кузатувчилар сифатида иттифоқдош республика территориясида ҳозир бўлиши тўғрисидаги масалани унинг Олий Совети билан келишиб ҳал этади. СССР Олий Совети агар зарур деб топса, овозга қўйиш чоғида Бирлашган Миллатлар Ташкилоти вакилларини республика территориясига таклиф этиши мумкин.

6-модда. Иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши тўғрисидаги масала ўртага қўйилган пайтгача республика территориясида доимий истиқомат қилувчи ва ССР Иттифоқи қонунларига мувофиқ овоз бериш ҳуқуқига эга бўлган СССР гражданларининг камида учдан икки қисми иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши тўғрисидаги қарорни ёқлаб овоз берган бўлса, у референдум йўли билан қабул қилинган, деб ҳисобланади.

Референдум якунларини иттифоқдош республиканинг Олий Совети кўриб чиқади.

Ўз таркибида автоном республикалар, автоном областлар, автоном округлар ёки ушбу Қонун 3-моддасининг иккинчи қисмида эслатиб ўтилган миллий группалар жам бўлиб яшайдиган жойларга эга бўлган иттифоқдош республикада референдум якунларини иттифоқдош республиканинг Олий Совети автоном республика Олий Советлари ва халқ депутатлари тегишли Советлари билан биргаликда кўриб чиқади.

(Давоми иккинчи бетда).

КПСС Марказий Комитетининг қарори

«ПРАВДА» ГАЗЕТАСИ ТЎҒРИСИДА

КПСС Марказий Комитети «Правда» газетаси тўғрисида» қарор қабул қилди

Қарорда қайд этиладики, қайта қуришнинг ҳозирги босқичи жамият барча соҳаларини тубдан ўзгартириш жараёни КПСС олдига партияни, унинг фаолият услуби ва усулларини қатъиян янгилаш борасида мураккаблиги ва миқёси жиҳатидан мислсиз вазифаларни қўймоқда. Партия КПССнинг раҳбарлик ролини Конституцияда мустаҳкамлаб қўйишдан воз кечган шароитда бу вазифалар айниқса муҳимдир. Шу муносабат билан партиянинг пешқадамлик жипслаштирувчи ролини мустаҳкамлаш, унинг оммага ғоявий-сиёсий таъсирини кучайтириш вазифаси янгича намоён бўлмоқда. Бу амалий ишда партия матбуоти, аввало КПСС Марказий Комитетининг органи — «Правда» газетаси жуда муҳим ўрин олади.

КПСС Марказий Комитети яқин вақтларгача «Правда» газетаси чиқишларининг даражаси ҳозирги замон талабларига, газетхонларнинг эҳтиёжларига тўла-тўкис муносиб бўлмаганлигини қайд этади. Бутун партия матбуотимиз каби «Правда» газетаси ҳам ўз вазифасини бажариши учун ўзини ўзи фаол қайта қуриши, догматик тафаккур элементларидан, сийқа усуллар ва расмиятчиликдан қатъиян воз кечиши керак. Янги типдаги матбуотнинг — халқ матбуоти ва халқ учун матбуотнинг, газетхонларнинг ишончига сазовор бўлган, улар билан халққа тушунарли тилда гаплашадиган эркин ва ҳаққоний, ҳалол ва ростгўй матбуотнинг ленинча қоидаларини жонли, амалий мазмун билан тўлдириш зарур.

Газетхонлар матбуотимиздан тўғри сўзни, қайта қуриш тажрибасининг билимдонлик билан қилинган чуқур таҳлилини, эришилган ижобий силжишларга ҳам, шунингдек ижтимоий-иқтисодий қийинчиликларнинг, муваффақиятсизликларнинг, жамиятда ижтимоий кескинликни келтириб чиқараётган салбий ҳодисаларнинг сабабларига берилган аниқ ва равшан жавобларни кутмоқдалар.

Матбуотнинг ишига талабчанликнинг ошганлиги мана шундан келиб чиқади. Партиявий матбуотнинг: сиёсий сафсатабозлик камроқ бўлсин, амалий иш кўпроқ бўлсин, омма жонли, аниқ мисолларда тарбиялансин, деган ленинча нақази ҳозир яна зўр долзарб куч билан янграмоқда. Матбуотимиз жамиятнинг барча соғлом кучларини қайта қуриш Ҳаракат дастури негизида бирлаштириш ва жипслаштиришда фаол, ижодий, амалий роль ўйнаши лозим.

Ҳақиқатни ва фақат ҳақиқатни ёзиш, КПСС йўлини, тубдан қайта қуриш ва янгилаш сиёсатини сабот ва изчиллик билан ўтказиш — коммунист журналистларнинг, мамлакат партия нашрлари барча ходимларининг партиявий бурчидир.

Партиянинг бош матбуот минбари бўлмиш «Правда» бутун диққат-эътиборни КПСС сиёсатини амалга оширишнинг энг муҳим соҳаларига жамлаши лозим.

Қайта қуришнинг ҳозирги босқичида бутун партиявий публицистика каби «Правда»нинг ҳам етакчи мавзуи қайта қуриш жараёнларини, КПСС Марказий Комитети 1990 йил февраль ва март Пленумлари ғоялари руҳида партия ислоҳ қилинаётганлигини чуқур, ҳар томонлама ёритиб беришдан иборат бўлмоғи керак. Бунда шунга асосланмоқ керакки, янгиланган партия социалистик йўлни танлаб олган, Маркс, Энгельс, Ленин таълимотини ижодий ривожлантириб, ишчилар синфининг, барча меҳнаткашларнинг манфаатини ифодалайдиган партия бўлмоғи керак. У ўз зиммасига давлат ҳокимияти ваколатларини олмайди. Унинг роли —ўзининг сиёсати ва бутун амалий иши билан халқнинг ишончига сазовор бўлган, халқ депутатлари Советларидаги, бошқа идоралар ва жамоат тузилмаларидаги коммунистлар орқали ишлайдиган ва демократик руҳда тан олинган раҳбар бўлишдан иборат.

Ўзига хос бўлмаган вазифалардан халос бўлган КПСС ўзининг бутун куч-ғайратини назарияни, ҳаракат дастурларини ишлаб чиқишга, ташкилотчилик ва тарбиявий ишга, жамиятни жипслаштиришга, кадрларга оид сиёсатни амалга оширишга қаратмоқда. Партия янги шароитда жуда чуқур демократиялашни амалга ошириб, ўз вазифасини муваффақиятли бажара олади. Партия аъзолари оммасининг ҳокимияти бу ишнинг асоси бўлиб қолиши керак.

КПССнинг XXVIII съездига тайёргарлик даврида «Правда» бутун партия матбуоти совет халқи ва партия босиб ўтган йўлни батафсил ва чуқур таҳлил этишга, партия ташкилотлари олдида турган янги вазифаларни ҳал этишга фаол кўмаклашмоғи зарур. Авж олиб кетган умумпартия мунозараси, КПСС Марказий Комитетининг съездолди Ҳаракат дастури ва партиянинг янги Устави лойиҳаларининг муҳокамаси шу ишга хизмат қилдирилиши керак.

Партия матбуоти саҳифаларида амалий мулоқотни ривожлантириш, уни принципиал партиявий позицияларида туриб олиб бориш, бу ишга социализмни янгилаш позицияларида турган жамики ижтимоий кучларнинг вакили бўлган қатнашчиларнинг кенг доирасини жалб қилиш, бизнинг социалистик йўлимизни рад қилишга интилаётган ҳар қандай уринишларга қарши комил ишонч билан ўткир курашиш керак. Совет халқининг социалистик ғояга эътиқоди билан унинг ўз ватанини чинакам тараққиёт ва адолат мамлакатига айлантиришдек ватанпарварлик муддаоси бир-бири билан чуқур боғлиқлигини кўрсатиб бериш лозим. Авлодларнинг тарихий давомийлигини ёритганда, Буюк Ғалабанинг 45 йиллигини, совет халқининг жаҳонни фашизм вабосидан халос этишда инсоният олдидаги жуда катта хизматларини алоҳида таъкидлаш керак.

Коммунистлар ва партиясизлардан олинган хатларнинг мазмунини батафсил бериб бориш лозим. Газета ҳамма фикрларни синчиклаб ҳисобга олиб, муаллифларнинг фикрларини «силлиқламай», айни вақтда қайта қуриш соҳасидаги партиявий позицияни қарор топтириши, вужудга келган муаммоларни ўз вақтида муҳокамага қўйиши, энг ўткир саволларга жавобларни ахтариши, «ўнг» ва «сўл» турқдаги сафсатабозларга, партиянинг, социализм ленинча қоидаларининг обрўсини тўкишга уринаётган ҳамма кимсаларга далил-исботлар билан зарба бериш керак. «Правда»нинг «мунозара варақалари»ни чиқариш ташаббуси қўллаб-қувватлансин, бу варақалар фикрлар хилма-хиллигини ривожлантиришга, аҳоли барча табақаларининг ҳар хил манфаатлари ва нуқтаи назарларини аниқлашга кўмаклашади.

(Давоми иккинчи бетда).

АГРОСАНОАТ АХБОРОТИ

Андижон область Ленин районидаги «Социализм» колхозида ерларни озиқлантириш учун органик моддалар бир йилга етарли қилиб ғамлаб қўйилди. Хўжаликнинг иккита чорвачилик фермаси ва шу атрофдаги паррандачилик комплексларидан сақлаш пунктига тўрт минг тоннадан кўпроқ ўғит олиб келинди. Ўғит бу ерда микроэлементлар билан бойитилади. Органик моддаларни тайёрлаш ёшлар отрядига топширилган эди. Хўжалик учта юк ортгич ва прицепли 15 та тракторни шу отряд ихтиёрига бериб қўйди. Бу пухта ва яхши суръат билан ишлашни таъминлади: колхознинг «унумдорлик пункти»га ҳар куни 150 тоннагача маҳаллий ўғит келтирилди.

* * *

Киров номли совхознинг барча қишлоқларида янги боғроғлар пайдо бўлди. Бу чўпон хўжалигида кўчат ўстириладиган кўчатхона ташкил этилганлиги натижаси бўлди. Қўйчилик билан шуғулланувчи Фориш районининг бошқа хўжаликларида ҳам мевали боғлар анча кенгайтирилмоқда. Кўчатларни эса уларга энди мевали дарахтлар ҳам етиштиришга ихтисослаша бошлаган район ўрмон хўжалиги етказиб бераяпти.

АЛОҲИДА КИТОБЧА ҚИЛИБ ЧИҚАРИЛДИ

М. С. Горбачевнинг 1990 йил 27 март куни СССР Президентлик кенгашида сўзлаган нутқи — «Қатъий ўзгартишлар йўлидан» китобчаси нашр этилди.

Китобчани Сиёсий адабиёт нашриёти тайёрлади ва «Красний пролетарий» босмахонасида босиб чиқарилди.

(ТАСС).

СССР Президентининг АҚШга ташрифи тўғрисида

СССР Президенти М. С. Горбачевнинг АҚШга ташрифи шу йил 30 майдан 3 июнгача давом этиши ҳақида аҳдномага эришилди.

ЛЕНИНЧА ШАНБАЛИКНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАБ

Ўзбекистон Касаба союзлари республика кенгашининг ҳайъати В. П. Чкалов номли Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмаси, Ўзбекистон ССР 50 йиллиги номли Наманган шойи ишлаб чиқариш бирлашмаси ва «Узбекгазпромстрой» тресты меҳнат коллективларининг 21 апрель куни В. И. Ленин туғилган кунининг 120 йиллигига бағишланган шанбалик ўтказиш тўғрисидаги ташаббусини қўллаб-қувватлади.

Бу йилги коммунистик шанбаликнинг ўзига хос хусусияти шундаки, унда ишлаб топилган маблағ корхоналарнинг касаба союз комитетлари ҳисобига ўтказилади ва ижтимоий масалаларни ҳал этиш учун, хайрия мақсадларида, кам таъминланганларга ёрдам бериш, соғломлаштириш комплексларининг моддий базасини ривожлантириш учун сарфланади. Ўзбекистон Касаба союзлари республика кенгашининг ҳайъати касаба союз комитетларига мурожаат этиб, ишлаб топилган маблағларнинг бир қисмини экология фалокати зонасида яшаётган Қорақалпоғистон меҳнаткашларини соғломлаштиришда ёрдам бериш учун ўтказишни илтимос қилди. (Қорақалпоғистон область касаба союзлари Советининг СССР Давлат уй-жой-ижтимоий банкининг Нукус шаҳридаги МФО 73420 бўлимидаги ҳисоб-китоб счёти 69565).

Наманган шойи ишлаб чиқариш бирлашмасининг коллективи шанбалик кунида ишлаб топилган 50 минг сўм пулни меҳнат коллективининг ижтимоий масалаларини ҳал этишга сарфлашни мўлжалламоқда. «Узбекгазпромстрой» трестининг ишчилари ва мутахассислари шанбаликда ишлаб топилган беш минг сўм пулни қашшоқ, кўп болали оилаларга, Бухоро шаҳри ва Бухоро области болалар уйларида яшаётган етимлар ва ногирон болаларга юборадиган бўлишди. В. П. Чкалов номли Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмасининг коллективи эса 21 апрель куни ишлаб топилган қарийб бир неча ўн минг сўм пулни Авиасозлар шаҳарчасини ривожлантириш жамғармасига ўтказади.

Кўпгина меҳнат коллективлари Совет халқи Улуғ Ватан урушида қозонган Ғалабанинг 45 йиллиги яқинлашиб келаётганини ҳисобга олиб, касаба союз шанбалигида ишлаб топилган маблағнинг бир қисмини уруш ва меҳнат ветеранларининг турмуш шароитларини яхшилаш учун сарфлашга қарор қилдилар.

Ўзбекистон ССР Касаба союзлари республика кенгаши ҳузурида касаба союз шанбалигини тайёрлаш ва уни муваффақиятли ўтказиш учун ишчи группаси тузилди. Касаба союзларининг область кенгашлари ва республика комитетларида ҳам худди шундай группалар тузилади. Тегишли хўжалик органлари билан биргаликда корхоналар ва ташкилотларни зарур материал ва ёқилғи-энергетика ресурслари билан таъминлаш, унумли ишлаш учун хавфсиз шароит яратиш тадбирлари кўрилади.

(ЎзТАГ).

АРМИЯ ВА ФЛОТГА— МУНОСИБ ЙИГИТЛАР

Ҳақиқий ҳарбий хизматга ёшларни бу йилги баҳорги чақириш ижтимоий турмушнинг мураккаб шароитида амалга оширилмоқда. Демократиялаш, ошкоралик жараёнлари ҳамиша давлат ва жамият хавфсизлигининг ишончли кафолати бўлиб келган ва ҳозир ҳам шундай бўлиб қолаётган мамлакат Қуролли Кучларидаги кўпгина муаммоларни юзага чиқариб қўйди.

Лекин реал мавжуд қийинчиликлардан ташқари жамиятдаги Совет Федерациясини бузишга, миллатчилик ва шовинизм кайфиятларини авж олдиришга уринаётган муайян кучлар бутун чоралар билан армия билан халқ орасига совуқчилик солишга ҳаракат қилмоқдалар.

СССР Мудофаа министрлигининг бир гуруҳ генераллари ва офицерларининг, республика ҳарбий комиссариатларининг ходимлари, бир қанча министрликлар ва идораларнинг раҳбарлари, жамоатчилик вакиллари билан 6 апрель куни Тошкентда бўлган учрашувида йигитларни армияга чақиришга доир ана шу муаммолар ҳақида жиддий гаплашиб олинди.

Учрашувни Қизил Байроқ орденли Туркистон Ҳарбий округи қўшинлари қўмондони генерал-полковник И. В. Фуженко очди.

Учрашувда Совет Армияси ва Ҳарбий Денгиз Флоти Бош сиёсий бошқармасининг бошлиғи армия генерали А. Д. Лизичев доклад қилди.

Совет Қуролли Кучлари сиёсий эҳтиросларнинг авж олишига қарамай, ҳозирги шароитда ўзларининг асосий вазифаларини ишонч билан бажаришлари, яъни Ватанни ҳимоя қилишлари шарт. Ҳозир жамиятимиздаги мавжуд кескинлик чоғида аввало, ҳарбий комиссариатлар, армия билан халқни боғлаб турувчи асосий бўғин янгича ёндашувларни ва иш усулларини қидириб топиши керак. Граждан аҳолиси Қуролли Кучларнинг турмуши ва муаммолари билан батафсил танишмоғи учун сўнгги вақтда кўп иш қилинмоқда — солдат оналарининг слётлари, ҳарбий қисмлар ва ҳарбий билим юртларида очиқ эшиклар кунлари ўтказилмоқда. Солдатларнинг ота-оналари ҳарбий комиссариатларнинг ходимлари билан биргаликда бўлинмаларни комплекс текширишда иштирок этмоқдалар. Буларнинг ҳаммасини янада ривожлантириш зарур, албатта.

Бунинг устига, асоссиз равишда, масалан, армияга чақирилувчилар хизмат қиладиган жойни, улар юборилаётган қўшин турларини сир тутиш практикасидан воз кечиши керак. Чақирув участкаларида йигитларни ҳамда ўз фарзандларини кузатиш учун келган ота-оналарни баланд девор билан ажратиб қўйишга ҳеч қандай зарурат йўқ. Чақирувни ташкил этувчи ходимлар бу ерга келувчи ҳар бир кишига ҳурмат билан қарашлари лозим.

Совет Армияси ва Ҳарбий Денгиз Флоти Бош сиёсий бошқармасининг бошлиғи мамлакат Қуролли Кучларига келаётган йигитларнинг фазилатлари, ёшларнинг хизматга маънавий жиҳатдан тайёргарлиги даражаси пасаяётганлиги хусусида асосли равишда ташвиш билдирди. Армияга саломатлиги мустаҳкам бўлмаган йигитларни жўнатиш ҳоллари кўп учрамоқда. Мактабни битиргандан сўнг Армияга чақирилгунга қадар ҳеч қаерда ишламаётган ва ўқимаётган хизматга чақирилувчилар сони икки баравар кўпайди. Шугина эмас, хизматдан бўйин товлашга интилаётганлар ҳам анча кўпайди.

Буларнинг ҳаммаси Қуролли Кучларимизнинг заифлашувига олиб боради. Аммо жанговар тайёргарлик даражасини пасайтириш — тинчлик учун курашни бўшаштириш демакдир. Афсуски, ҳозирча ўзимизни ҳимоя қилишимизга тўғри келади. Шу сабабли ҳозирги пайтдаги асосий вазифа мамлакатни жарликка итараётган, армияни қоралаш йўли билан Ватаннинг мудофаа қалқонига шикаст етказишга уринаётган бузғунчи кучлар устун келишига йўл қўймасликдан иборат.

Армия генерали А. Д. Лизичев тўпланганларнинг саволларига жавоб қайтарди. Армияга чақирилиш ёшига етмаган ва чақирилиш ёшидаги йигитлар билан ишлашни такомиллаштиришга доир амалий тавсиялар берди.

Учрашувда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари А. С. Ефимов, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари Д. Д. Берков, Ҳарбий кенгаш аъзоси— Қизил Байроқ орденли Туркистон Ҳарбий округи сиёсий бошқармасининг бошлиғи генерал-лейтенант А. И. Захаров, республика комсомоли Марказий Комитетининг биринчи секретари А. Носиров қатнашдилар.

* * *

Шу куни Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. А. Каримов Совет Армияси ва Ҳарбий Денгиз Флоти Бош сиёсий бошқармасининг бошлиғи, армия генерали А. Д. Лизичевни қабул қилди.

(ЎзТАГ).

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг

ҚОНУНИ

Иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши билан боғлиқ масалаларни ҳал этиш тартиби тўғрисида

(Давоми. Боши биринчи бетда).

7-модда. Иттифоқдош республиканинг Олий Совети референдум якунларини СССР Олий Советига тақдим этади. Ўз таркибида автоном республикалар, автоном тузилмалар ёки ушбу Қонун 3-моддасининг иккинчи қисмида эслатиб ўтилган миллий группалар жам бўлиб яшайдиган жойлари бўлган иттифоқдош республиканинг Олий Совети ҳар бир автоном республика, ҳар бир автоном тузилма ёки миллий группалар жам бўлиб яшайдиган жойлар бўйича референдум якунларини давлат ҳокимияти тегишли органларининг хулосалари ва таклифлари билан биргаликда СССР Олий Советига тақдим этади. Агар референдум Қонунга мувофиқ ўтказилди деб топилса, СССР Олий Совети масалани СССР халқ депутатларининг съезди муҳокамасига қўяди.

СССР Олий Совети референдум ўтказиш чоғида Қонун бузилган тақдирда республикада ёки унинг бир қисмида, ёхуд автоном тузилмада ёки ушбу Қонун 3-моддасининг иккинчи қисмида эслатиб ўтилган миллий группалар жам бўлиб яшайдиган жойларда уч ой муддат ичида қайта референдум ўтказилишини тайинлайди.

8-модда. СССР Олий Совети иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиш тўғрисидаги референдум якунларини ва манфаатдор томонлардан тушган таклифларни бир ой муддат ичида барча иттифоқдош ва автоном республикалар давлат ҳокимияти олий органларига, шунингдек автоном тузилмалар давлат ҳокимияти органларига юборади. Улар тегишли иттифоқдош республика СССРдан чиқиши мумкинлигига асосланиб, ҳар бир иттифоқдош ва автоном республика, автоном тузилма учун келиб чиқадиган оқибатларни ўрганадилар ва уларга баҳо берадилар.

9-модда. СССРдан чиқиш тўғрисидаги масала юзасидан иттифоқдош республикада ўтказилган референдум якунларини, шунингдек иттифоқдош, автоном республикалар давлат ҳокимияти олий органлари, автоном областлар ва округлар давлат ҳокимияти органларининг шу хусусдаги фикрларини СССР халқ депутатлари съезди кўриб чиқади. СССР халқ депутатлари съезди СССР Олий Советининг СССР таркибидан чиқадиган республика Олий Совети билан келишиб олинган тақдимномасига биноан беш йилдан ошмайдиган ўтиш даврини белгилайди. Шу даврда республиканинг СССРдан чиқиши муносабати билан юзага келадиган масалалар ҳал этилиши керак.

Ўтиш даврида СССР таркибидан чиқадиган республика территориясида СССР Конституцияси ва СССР қонунлари амал қилади.

10-модда. Агар референдум якунларига кўра, иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши тўғрисида қарор қабул қилинмаган бўлса, шу масалага оид янги референдум аввалги референдум ўтказилган пайтдан бошлаб камида орадан ўн йил ўтгач ўтказилиши мумкин.

11-модда. СССР Олий Совети, иттифоқдош республикаларнинг Олий Советлари ва ажралиб чиқаётган республика давлат ҳокимияти олий органи ССР Иттифоқи, ажралиб чиқаётган ва бошқа иттифоқдош республикалар, шунингдек автоном республикалар, автоном тузилмалар ва ушбу Қонун 3-моддасининг иккинчи қисмида эслатиб ўтилган миллий группаларнинг ҳуқуқлари ва манфаатларини таъминлаш мақсадида республиканинг СССРдан чиқиши муносабати билан юзага келадиган масалаларни ҳал этишда ўтиш даври учун келиштирувчи комиссиялар тузадилар.

12-модда. Ўтиш даврида СССР Министрлар Совети ажралиб чиқаётган республика ҳукуматининг иштирокида СССР давлат чегарасига, шунингдек ажралиб чиқаётган республика территориясидаги ҳарбий объектлар ва СССР Қуролли Кучлари қисмларига тааллуқли масалалар юзасидан таклифлар тайёрлайди ҳамда уларни СССР Президенти ва СССР Олий Совети кўриб чиқиши учун тақдим этади. Сўнгра бу таклифлар СССР халқ депутатларининг съезди муҳокамасига топширилади.

13-модда. СССР таркибидан ажралиб чиқадиган республика халқаро ҳуқуқнинг ҳамма эътироф этган принциплари ва нормаларига, шунингдек СССР қатнашчиси бўлган халқаро шартномаларда мустаҳкамлаб берилган инсон ҳуқуқлари ва эркинликларига риоя этиши шарт. Ажралиб чиқувчи республиканинг СССР тузган ва қўшилиш учун очиқ бўлган кўп томонлама шартномаларда қатнашиши тўғрисидаги масала тегишли шартномада белгиланган қоидаларга биноан ҳал этилади. СССР тузган кўп томонлама ва икки томонлама шартномалар ва иттифоқдош республика СССРдан чиқадиган пайтгача ўз кучини сақлаб қолаётган шартномалар агар бошқача аҳдлашувга эришилмаса, мазкур республикага нисбатан амал қилаверади.

СССР Министрлар Совети иттифоқдош республика СССРдан ажралиб чиқиши муносабати билан СССРнинг халқаро шартномалардаги иштироки билан боғлиқ барча масалаларни кўриб чиқиб, ҳал этгандан кейин ўз хулосасини СССР Президентига ва СССР Олий Советига тақдим этади.

14-модда. Ўтиш даврида СССР Министрлар Совети, иттифоқдош ва автоном республикалар, автоном тузилмалар давлат бошқаруви органлари ажралиб чиқувчи республика ҳукумати билан биргаликда мулк ва моддий-молиявий ҳисоб-китоб масалаларини кўриб чиқадилар ва ҳал этадилар.

Ажралиб чиқувчи республика билан ССР Иттифоқи, шунингдек бошқа иттифоқдош республикалар, автоном республикалар, автоном тузилмалар ва ушбу Қонун 3-моддасининг иккинчи қисмида эслатиб ўтилган миллий группалар ўртасидаги ўзаро муносабатларда ўтиш даври мобайнида қуйидаги масалалар ҳал этилиши:

1) республика территориясидаги Умумиттифоқ мулки бўлган объектлар (саноат база тармоқлари, космик тадқиқотлар, энергетика, алоқа, денгиз, темир йўл ва ҳаво транспорти корхоналари ва комплекслари, алоқа линиялари, магистрал қувурлар, СССР Қуролли Кучлари, мудофаа ва бошқа объектлар мулки), шунингдек умумиттифоқ жамоат ташкилотлари мулкининг тақдири ҳал этилиши;

2) Ажралиб чиқаётган республиканинг ССР Иттифоқи билан молия-кредит ҳисоб-китоблари, банклар ўртасидаги ўзаро муносабатлар тартибга солиниши;

3) мазкур республиканинг бошқа иттифоқдош республикалар, шунингдек автоном республикалар, автоном тузилмалар билан мулкий ва молия-кредит муносабатлари тартибга солиниши;

4) Ажралиб чиқаётган республика корхоналари ва ташкилотларининг бошқа иттифоқдош республикалар, шунингдек автоном республикалар ва автоном тузилмалар территориясида жойлашган корхоналар ва ташкилотларга нисбатан илгари ўз зиммасига олган шартномавий мажбуриятларини бажариш тартиби аниқланиши;

5) Умумиттифоқ мулки ёки бошқа иттифоқдош республикалар, шунингдек автоном республикалар ва автоном тузилмалар мулки базасида ташкил этилган қўшма корхоналар ёки корхоналар филиалларининг ҳуқуқий мақоми ва ҳисоб-китоб шакллари белгиланиши;

6) Ажралиб чиқувчи республика территориясида объектлар барпо этиш учун ёки мазкур республика ва унинг аҳолиси талаб-эҳтиёжларини қондириш учун олинган кредитлар ва қарзлар юзасидан, шунингдек мазкур республика фойдаланган Умумиттифоқ харидлари ва программаларини амалга оширишга сарфланган кредитлар ва қарзларнинг тегишли қисми юзасидан бошқа давлатлар ва халқаро ташкилотлар билан ҳисоб-китоб тартиби келишиб олиниши;

7) Ажралиб чиқувчи республика СССР таркибига кирган пайтда унга қарашли бўлмаган территорияларнинг мақоми келишиб олиниши;

8) ушбу Қонун 3-моддасининг иккинчи қисмида эслатиб ўтилган миллий группалар жам бўлиб яшайдиган территорияларнинг мақоми улар референдумда билдирган хоҳиши натижаларини ҳисобга олган ҳолда келишиб олиниши;

9) СССР таркибидан чиқувчи республика территориясидаги тарихий ва маданий ёдгорликлар ҳамда қабрлар сақланиши кафолати таъминланиши;

10) ўзаро бартараф этиш талаб қилинадиган бошқа масалалар ҳал этилиши зарур.

15-модда. Ажралиб чиқувчи республика территориясида истиқомат қилувчи СССР гражданларига гражданлик, истиқомат жойи ва иш танлаш ҳуқуқи берилади. Ажралиб чиқувчи республика гражданларнинг ўз территориясидан кўчиб кетиши билан боғлиқ барча харажатларни тўлайди.

16-модда. Халқаро ҳуқуқнинг ҳамма эътироф этган принциплари ва нормаларига ҳамда СССРнинг халқаро мажбуриятларига мувофиқ ажралиб чиқувчи республика ўз территориясида яшаб қоладиган СССР гражданларининг ирқий, жинсий белгиларига, қайси тилда гаплашиши диний, сиёсий ёки бошқа эътиқодлари, миллий ёки ижтимоий келиб чиқиши, мулкий мавқеи, қаерда ва қачон туғилганига қараб ҳеч бир камситмаган ҳолда уларнинг гражданлик, сиёсий, ижтимоий, иқтисодий, маданий ҳамда бошқа ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлайди.

17-модда. Ажралиб чиқувчи республиканинг судлари томонидан ҳукм қилинган ва СССР территориясида жазони ўтаётган гражданлари бундан буён жазони ўташ учун мазкур республикага берилиши керак.

Ажралиб чиқувчи республиканинг ССР Иттифоқи ёки бошқа иттифоқдош республиканинг судлари томонидан ҳукм қилинган ва СССР территориясида жазони ўтаётган гражданлари агар улар мазкур республика территориясида жиноят содир этган шунинг учун жазоланган бўлсалар, бундан буён жазони ўташ учун ана шу республикага юборилиши керак.

Ажралиб чиқувчи республиканинг ССР Иттифоқи ёки бошқа иттифоқдош республика судлари томонидан ҳукм қилинган гражданлари агар содир этган ва шунинг учун жазоланган жиноятларининг ҳеч бўлмаса биттасини ажралиб чиқувчи республика территориясидан ташқарида содир этган бўлса, уларни ажралиб чиқувчи республикага юбориш тўғрисидаги масалаларни СССР бош прокурорининг тақдимномасига ёки ана шу республика олий судининг талабномасига кўра СССР Олий суди кўриб чиқади.

ССР Иттифоқи ёки ҳар қандай иттифоқдош республиканинг судлари томонидан ҳукм қилинган ҳамда ажралиб чиқувчи республика территориясида жазо муддатини ўтаётган СССР гражданлари, чет эл гражданлари ва гражданлиги бўлмаган шахслар ССР Иттифоқига топширилади.

18-модда. Ажралиб чиқувчи республика территориясида ҳуқуқ бузилиши фактлари асосида қўзғатилган ва ССР Иттифоқи органлари ихтиёрида бўлган барча маъмурий ва жиноий ишлар ССР Иттифоқи прокуратураси ёки СССР Олий суди орқали ана шу республика органлари ихтиёрига ўтказилади.

Ҳуқуқ бузилишларининг бирортаси ажралиб чиқувчи республика территориясидан ташқарида содир этилган ҳолатларга, шунингдек ҳарбий трибуналлар суд қилиши лозим бўлган жиноий ишларга ушбу қоида жорий этилмайди. Ишларни топшириш тўғрисидаги масалалар қуйи прокурорнинг тақдимномасига ёки ажралиб чиқувчи республика прокурорининг талабномасига кўра СССР бош прокурори томонидан, агар иш суд органида бўлса, СССР Олий суди томонидан ҳал этилади.

Агар ажралиб чиқувчи республика билан ССР Иттифоқи ўртасидаги битимда бошқа нарса кўзда тутилмаган бўлса, ўтиш даврида барча гражданлик ишлари ССР Иттифоқининг граждан қонунлари ва гражданлик процессуал қонунларига мувофиқ ҳал этилади.

19-модда. Ўтиш даврининг сўнгги йилида ажралиб чиқувчи республика давлат ҳокимияти олий органининг ташаббуси билан иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши тўғрисидаги қарорни тасдиқлаш масаласи юзасидан қайта референдум ўтказилиши мумкин. Республика территориясида доимий истиқомат қилувчи ва ССР Иттифоқи қонунларига мувофиқ овоз бериш ҳуқуқига эга бўлган СССР гражданларининг ўндан бир қисми талаб қилса, қайта референдум ўтказилиши шарт.

Қайта референдум ўтказиш тўғрисидаги масала ўртага қўйилган пайтда республика территориясида доимий истиқомат қилувчи ва ССР Иттифоқи Қонунларига мувофиқ овоз бериш ҳуқуқига эга бўлган СССР гражданларининг учдан икки қисмидан камроғи иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши тўғрисидаги қарорни ёқлаб овоз берса, иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши тўғрисидаги қарор бекор қилинган деб ҳисобланади ва ушбу Қонунда кўзда тутилган тадбирлар тўхтатилади.

20-модда. Ўтиш даври тугаши билан ёки ушбу Қонунда кўзда тутилган масалалар муддатидан илгари бартараф этилган тақдирда СССР Олий Совети бир томондан, ажралиб чиқувчи республиканинг иккинчи томондан ССР Иттифоқи, иттифоқдош республикалар, шунингдек автоном республикалар, автоном тузилмалар ва ушбу Қонун 3-моддасининг иккинчи қисмида эслатиб ўтилган миллий группаларнинг манфаатларини келишиб олиш ва шикоятларни қондиришга оид жараён тугаганлигини тасдиқловчи қарор қабул қилиш учун СССР халқ депутатларининг съездини чақиради.

СССР халқ депутатларининг съезди шундай қарор қабул қилган пайтдан бошлаб иттифоқдош республика СССРдан ажралиб чиққан деб ҳисобланади, ажралиб чиққан республикадан СССР халқ депутатлари ўз ваколатларидан маҳрум бўладилар.

СССР халқ депутатлари съезди СССР Конституциясига тегишли ўзгартишлар киритади.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти

М. ГОРБАЧЕВ.

СССР Олий Советининг қарори

«Иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши билан боғлиқ масалаларни ҳал этиш тартиби тўғрисида»ги СССР қонунини кучга киритиш ҳақида

СССР Олий Совети қарор қилади:

1. «Иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши билан боғлиқ масалаларни ҳал этиш тартиби тўғрисида»ги СССР Қонуни эълон қилинган пайтдан бошлаб кучга киритилсин.

2. Иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши тўғрисидаги масалани ўртага қўйиш билан боғлиқ ва «Иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши билан боғлиқ масалаларни ҳал этиш тартиби тўғрисида»ги СССР Қонунига зид бўлган ҳамда ушбу Қонун кучга киргунча ва ундан кейин қабул қилинган ҳар қандай ҳаракат ССР Иттифоқи учун ҳам, шунингдек Иттифоқдош республикалар учун ҳам ҳеч қандай ҳуқуқий оқибатларни келтириб чиқармаслиги белгилаб қўйилсин.

3. Иттифоқдош республикаларнинг Олий Советлари Иттифоқдош республикаларнинг қонунларини «Иттифоқдош республиканинг СССРдан чиқиши билан боғлиқ масалаларни ҳал этиш тартиби тўғрисида»ги СССР Қонунига мувофиқлаштирсинлар.

СССР Олий Советининг Раиси А. ЛУКЬЯНОВ.

Москва, Кремль. 1990 йил 3 апрель.

«ПРАВДА» ГАЗЕТАСИ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши биринчи бетда).

«Правда» саҳифаларида КПСС Марказий Комитети сиёсий раҳбариятининг аъзолари, партия Марказий Комитетининг аъзолари партиянинг янгилашнинг, жамият турмушининг энг ўткир масалалари юзасидан дарҳол ва мунтазам равишда изоҳлар бериб туришлари зарур.

Партия ташкилотларидаги ҳисобот ва сайловлар каби муҳим сиёсий тадбирлар, партия ташкилотларининг кундалик фаолияти, шунингдек барча поғоналардаги халқ депутатлари Советларининг, давлат идораларининг, жамоат ташкилотларининг иши ҳам «Правда»нинг диққат марказида туриши керак.

Ғоявий-сиёсий соҳадаги хилма-хил, зиддиятли жараёнлар «Правда» саҳифаларида журналистлар томонидан чуқур тадқиқ қилинишига, холисона ёритиб берилишга муҳтож. Кўп қатламли ва кўп қиррали ижтимоий турмуш, жамоат ҳаракатлари ва гуруҳларнинг турли позицияларини билимдонлик билан пухта таҳлил этиш, улар билан амалий мулоқот қилиниш партиянинг қайта қуриш борасидаги заковат имкониятларини ҳар томонлама ошириш керак. Ҳақиқат сабоқларини ёдда тутиб ва ривожлантириб, ўтмишимиздаги авторитар-бюрократик бузилишларнинг маҳсули, социалистик принциплар топталганлигининг оқибати бўлган нарсаларни партия билан халқнинг ўз мамлакатимиз ва бутун инсоният тараққиётига қўшган амалий ҳиссасидан аниқ фарқ қилиш муҳимдир. Тарихий меросимиздаги жамики чинакам қимматли ютуқларни йўқ қилиб ташлаш, ахлоқий ва маънавий йўл-йўриқларимизни, социалистик эътиқодга ва комунистик истиқболга садоқатимизни шубҳа остига қўйиш йўлидаги уринишларга қарши туриш зарур.

Лениндан қолган меросни замонавий идрок этиш, бу меросни жамиятни қайта қуриш тажрибаси билан, унинг олий мақсадлари билан жонли равишда бирга қўшиш — «Правда»нинг, бутун партия матбуотининг бурчидир. Ленин таълимотига содиқ бўлиб қолишнинг дунёқараши ва методологиясини ривожлантириш, янги хулосалар ва қоидалар билан бойитиш, айрим вазият тақозо этган ва фақат ўз даврига мансуб бўлган баъзи ибораларни қонун тусига киритишдан бутунлай воз кечиш, Ленин меросини ва В. И. Ленининг шахсини сохталаштириш ва бадном қилиш йўлидаги ҳар қандай уринишлардан ҳимоя қилиш демакдир.

«Правда» гуркираб ривожланаётган, инсонпарвар, демократик социализмнинг ҳозирги концепциясини ишлаб чиқишга, жамиятни ижтимоий янгилаш тажрибасини умумлаштиришга қаратилган жамоатчилик фикрининг нуфузли минбари бўлиши, назариётда ҳам, амалда ҳам омманинг ижоди, жамият тўғрисидаги фанларнинг ривожи туфайли юзага келаётган ҳамма янги, илғор фикрларни тушунарли тилда яққол тарғиб қилиши лозим.

Инсон «Правда»нинг, бутун партия матбуотининг диққат марказида бўлиши керак. Редакциянинг ва газета журналистларининг энг муҳим вазифаларидан бири партиянинг инсон манфаатларини, унинг талаб ва эҳтиёжларини кўзлайдиган фаол ижтимоий сиёсатини турмушга татбиқ этишдан иборат. Ижтимоий адолат жамияти инсонпарварлик олий мақсадларини кўзлаб яшайдиган бўлиши, шахсни ҳар томонлама камол топтиришни, унинг барча хилма-хил маънавий ва моддий эҳтиёжларини диққат марказида тутиши лозим.

Демократия ва ошкораликни кенгайтириш шароитида мамлакат гражданларини ўз манфаатларини рўёбга чиқариш, талаблар қўйиш учун янги имкониятлар оладиган бўлишларини, қайта қуришнинг боришига меҳнаткашларнинг таъсири, назорати кучайишини эътиборга олиш лозим. Бироқ бунда ишни яхшироқ ташкил этиш, меҳнат унумдорлигини муттасил ошириш, ишга янги муносабат асосидагина ижтимоий-иқтисодий тарздаги талаблар қондирилиши мумкинлигини эсдан чиқармаслик керак.

«Правда», бутун матбуотимиз барча поғоналарда сўз билан ишнинг бирлиги тўғрисидаги масалани ўткир қилиб қўйиши, қабул этилган қарорларнинг бажарилиши ошкоралигини назорат остига олиши лозим.

Фан-техника тараққиётини жадаллаштириш соҳасидаги тадбирлар мажмуасига алоҳида эътибор бериш даркор, бу тадбирлар ҳаракатимиз жўшқинлигини, меҳнат унумдорлигининг, маҳсулот сифатининг янги кўрсаткичларига эришишни таъминлаши керак. Фундаментал илмий тадқиқотларни, энг янги технологияларни, инсон ҳақидаги фанлар мажмуасини ривожлантиришга ҳар томонлама кўмаклашиш, космосни ўзлаштиришдаги, инсониятнинг ялпи муаммоларини ҳал қилишдаги ютуқларни ёритиш лозим.

Ташкилотчилик ва сиёсий ишни меҳнат коллективларининг фаолияти самарадорлигини оширишга, туб иқтисодий ислоҳотни жадаллаштиришга, мамлакатдаги иқтисодий вазиятни соғломлаштиришга қаратиш зарур. Хўжалик механизмини ва бошқарувни такомиллаштириш, иқтисодиётнинг тузилишини ўзгартириш, хўжалик ҳисобини ҳамма жойда жорий қилиш, маҳсулот ва умуман иш сифатини ошириш билан боғлиқ масалаларни изчиллик билан ҳал этиш, резервлардан тўлиқ фойдаланиш учун кураш, меҳнат, ишлаб чиқариш ва шартнома интизомини мустаҳкамлаш — «Правда»нинг ва бошқа оммавий ахборот воситаларининг фаолиятидаги бош йўналишлар бўлиб қолиши керак.

Ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг иқтисодий изланиш туфайли юзага келган янги шаклларини дарҳол ва шу билан бирга батафсил ёритиб бориш, иқтисодий тафаккурни ривожлантиришга кўмаклашиш лозим. Ижара, тўла хўжалик ҳисоби, пудрат, акционерлик ва бошқа замонавий усуллар асосида ишлаб чиқариш миқёсларини, минтақаларнинг хусусиятларини, бирлашув алоқалари ривожланганлигини эътиборга олиб, давлат мулкини меҳнаткашларнинг ўзлари демократик бошқарадиган мулкка айлантириш муҳим вазифадир. Партия меҳнат билан топилган шахсий мулкнинг, шу жумладан ишлаб чиқариш воситаларига шахсий мулкчиликнинг мавжудлигини мамлакат иқтисодий тараққиётининг ҳозирги босқичига зид эмас, деб ҳисоблайди.

Изланувчан ҳар бир кишини, ҳар бир новатор коллективни фаол қўллаб-қувватлаш, илғорларнинг тажрибасини кенг тарғиб қилиш билангина чекланмасдан, шу тажрибанинг тезроқ жорий этилишига ҳаракат қилиш, меҳнат коллективи турмушидаги зарур муаммолар ҳал этилишига бутун чоралар билан кўмаклашиш — матбуотнинг бурчидир.

Давлатимизнинг келажаги жуда кўп жиҳатдан миллатлараро муносабатларнинг қандай таркиб топишига боғлиқ бўлади. Бу эса «Правда» газетаси редакциясидан, барча оммавий ахборот воситаларидан мамлакатимиздаги халқлар ва элатлар ривожланишининг, улар бутун кўп қиррали турмушининг, барча шакллардаги миллатчиликка ва шовинизмга қарши фаол курашишнинг мураккаб муаммоларини ёритишга масъулият билан чуқур ёндашишни талаб қилади. Мамлакатнинг бутун территориясида ҳар қандай миллатга мансуб гражданнинг ҳуқуқларига сўзсиз риоя этиш; иттифоқдош республикалар суверенитетини амалий равишда тўлдириш ва миллий автономияларнинг барча турлари мустақиллиги янги даражаси; муштарак мақсадларга эришиш йўлида ўз ҳуқуқларининг бир қисмини иттифоққа ихтиёрий равишда топширадиган эркин ва тенг ҳуқуқли республикалар федерацияси бўлмиш мамлакатнинг яхлитлигини сақлаб қолиш — партия сиёсатининг энг муҳим қоидаларидир.

«Правда» газетаси, партия матбуоти жамият маънавий турмушининг барча соҳаларини ривожлантириш ва поклашга кўпроқ ҳисса қўшишлари, халқнинг сиёсий интеллектуал, маданий имкониятларини намоён этишлари ва кўпайтиришлари лозим. Қайта қуриш мантиқи ва моҳиятининг ўзи дунёқараш, сиёсат, ишлаб чиқариш маданиятини, инсоний мулоқот маданиятини, экологик, бадиий, ҳуқуқий маданиятни социалистик ҳуқуқий давлат барпо этишнинг зарур шарти сифатида зўр бериб юксалтиришни талаб қилади.

Маданиятнинг жамики имкониятлари мамлакатдаги маънавий иқлимни соғломлаштиришга, маънавийликнинг умумбашарий нормалари қоидаларини қарор топтиришга қаратилиши керак. Бу соҳада кўп нарса оилага, мактабга, болалар, барча ёшлар тарбиясига ҳам боғлиқдир. Мана шу ҳаётий муҳим муаммолар «Правда» саҳифаларида жуда кенг акс эттирилиши керак.

КПСС Марказий Комитетининг органи партиянинг ташқи сиёсий фаолиятини муфассал ёритиб бориши лозим. Партиянинг янги тафаккурга асосланган сиёсати ҳозирнинг ўзидаёқ ижобий натижалар берди: дунё муҳолифлик кишанларидан қутулмоқда, қуролсизланиш ишида, ядро қуролини босқичма-босқич тугатиш йўлида муҳим қадамлар қўйилди. Жаҳон ҳарбий можароси хавфи камайди. Мана шуларнинг ҳаммаси ижтимоий-иқтисодий соҳадаги ички вазифаларни ҳал этишга ҳам кўмаклашмоқда. Шу билан бирга инсониятнинг тинч келажаги олий мақсадларини рўёбга чиқариш учун ҳали катта ва қийин йўл босиб ўтилиши лозим. «Правда»нинг, партия матбуотининг вазифаси эса шу олижаноб мақсадларни рўёбга чиқаришда фаол ёрдам беришдан, шу билан бирга реакция, милитаризм ва империализм кучларига қарши курашишдан иборат.

Қарорда партия комитетларининг «Правда» билан, бутун партия матбуоти билан алоқасини ҳар томонлама мустаҳкамлаш зарурлиги таъкидланади. «Правда» газетасининг редакцияси, барча партия комитетлари газетада босилган мақолаларнинг таъсирчанлигини таъминлаш ишини фаолроқ олиб боришлари лозим. «Правда»нинг принципиал чиқишларига партия комитетларининг, мансабдор шахсларнинг муносабати — жойларда ва марказда қайта қуришнинг ўзи қандай ҳаракат қилаётганлигини кўп жиҳатдан ифодалайдиган умумлашма кўрсаткич деб бемалол айтиш мумкин. Ошкораликка етарли баҳо бермаслик, танқидга тўсқинлик қилиш муқаррар равишда қолоқлик ва турғунликка олиб боради. Партия комитетлари принципиаллик, холислик, одамларнинг талаб ва эҳтиёжларига эътибор билан қараётган жойларда матбуотнинг танқидий материаллари ёрдам бериш деб, хатоларни бартараф этиш ва камчиликларни тузатишнинг фаол воситаси деб баҳоланмоқда. Оммавий ахборот воситаларининг ўткир чиқишлари ўзларини адолатли мулоҳазалардан четга олишга уринаётган, ўзларини беқусур деб ҳисоблаб, ички сирни ошкор қилишга ботинган кишиларга зуғум қилаётган кимсаларга нисбатан аниқ-равшан чоралар кўриш билан мустаҳкамланмаса, аксинча, ошкораликни ривожлантириш тўғрисидаги шиорлар қуруқ гап бўлиб қолаверади.

Партия комитетларининг ходимлари ўзларини партия журналистлари билан ўзаро муносабатларда ўртоқ ва ҳамкасб деб ҳис қилишлари, матбуотда босилган материалларнинг таъсирчанлигини таъминлашда ёрдам беришлари, фаол муаллифлар сафини кенгайтиришлари, ўртоқлик кайфиятини қарор топтиришлари керак. Ҳаёт ўртага қўяётган муаммоларни ҳал этишда партқомлар билан матбуотнинг мустаҳкам ўзаро алоқаси — қайта қуришнинг инсонпарварлик мақсадларини рўёбга чиқариш, ҳуқуқий давлатни барпо этиш йўлидаги мажбурий шартдир.

Айниқса, сиёсий фикрлар хилма-хиллиги шароитида мана шу масъулиятли вазифаларни рўёбга чиқариш «Правда» бутун партиявий публицистикамиз журналистларидан юксак билимдонликни, турмушга чуқур кириб боришни, фикр ўткирлиги ва касб маҳоратини талаб қилади. Жамиятдаги жараёнлар, эҳтирослар, манфаатлар курашида жўшқин давом этмоқда, бу ҳақда холисона, вазмин, ишбилармонлик билан ва айни вақтда эҳтирос ва манфаатдорлик билан, қалб қўрини қўшиб ёзиш зарур. Журналистлар тажрибасидан гуруҳбозликни, вақтинчалик манфаатни кўзлаб иш тутишга ружў қилишни, манфаатпарастликни тугатиш зарур, бу иллатлар оммавий ахборот воситаларининг материалларига салбий фикрни келтириб чиқаради, одамларни ҳақли равишда норози қилади.

Зиёлиларнинг энг яхши намояндалари ҳамиша социалистик Ватанга, ўз халқига садоқат билан хизмат қилиб келганлар. Муҳаррирлар нашрларнинг мазмуни, матбуот сўзининг ҳаққонийлиги учун шахсан жавоб берадилар. Коммунист журналист қайси соҳада ишламасин, у партиянинг фаол ва замонавий, ўткир зеҳнли жангчиси бўлиши лозим.

«Правда» газетаси редакцияси партия ташкилотининг фаолиятини, дейилади қарорда, ходимларнинг ижодий куч-ғайратларини оширишга, уларнинг журналистлик маҳорати, сиёсий билим даражасини кўтаришга, ўзаро талабчанлик, партиявий ўртоқлик муҳитини вужудга келтиришга, ҳар бир коммунистнинг қайта қуриш тақдири учун масъулиятини кучайтиришга қаратиш керак.

«Правда» редакцион коллегияси ва редакция коллективининг бутун диққат-эътибори доимо мухбирлар тармоғини ривожлантириш, мухбирлик пунктларининг узлуксиз ишлаб туриши, улар теварагида кўплаб фаол муаллифларни уюштириш ва жипслаштириш, ўз мухбирлари фаолиятининг психологик, касб-кор хусусиятлари, унинг редакция аппаратидаги, шунингдек минтақа турмушидаги, маҳаллий сиёсий, ижтимоий, жамоат муассасалари ва ташкилотларидаги ўрни масалалари туриши керак.

Маҳаллий партия органлари газета мухбирларига ўз вазифаларини баракали ва самарали бажаришларида ҳар томонлама ёрдам беришлари лозим.

«Правда» газетасининг редакцион коллегиясига меҳнаткашларнинг хатлари билан ишлашнинг янги қоидаларини ишлаб чиқиш таклиф этилди. Бунда редакция давлат ёки маҳкама идораси эмас, балки ижодий ташкилот эканлигига асосланиб иш тутиш зарур. Бинобарин, хатлар билан ишлашдан кузатилган мақсад — партия ва давлат сиёсатининг асосий йўналишларида ижтимоий фикрни ўрганишдан иборат. Редакцияга КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Ижтимоий Фанлар академияси ва СССР Фанлар Академияси билан биргаликда уларнинг базасида жамоатчилик фикрини ўрганувчи махсус гуруҳларни тузиш, энг муҳим масалалар юзасидан газетада босилган материаллар борасида газетхонлар билан дарҳол савол-жавоб ўтказиб туриш тавсия этилди.

Партия марказий органининг обрў-эътиборини ошириш тўғрисидаги ғамхўрлик — партиянинг азалий анъанасидир. «Правда» газетаси мамлакат ақл-заковатли ва ижодкор кучларини ўзига жалб этадиган ҳақиқий марказ бўлиб қолишига, унинг саҳифаларида чиқиш шон-шараф иши деб ҳисобланишига эришилсин. Редакция коллегияси энг яхши журналистлар «Правда» билан ҳамкорлик қилишлари учун имкони бўлган ҳамма ишни қилиши лозим. Мамлакатда «Правда» дўстлари» клубларини тузишга ижобий назар билан қаралсин. «Правда»нинг ҳар йилги фестивалларини ўтказиб туриш одат тусига киритилсин, бу фестиваллар муҳим сиёсий тадбирга айлантирилсин.

Маҳаллий партия матбуоти билан ишлаш редакциянинг энг муҳим вазифаси деб ҳисоблансин. Газетада матбуот, радиоэшиттириш ва телекўрсатув обзорлари мунтазам эълон қилиб турилсин. Маҳаллий журналистларнинг тажриба ўрганиб кетиши йўлга қўйилсин, тажрибали «Правда»чиларнинг маҳаллий касбдошлари билан учрашиш учун бориб туришлари одат тусига киритилсин.

Газета редколлегиясига редакциянинг тузилиши, унда қанча одам ишлашини белгилашга, мамлакатдаги ва чет эллардаги мухбирлар пунктини очиш ва ёпишга тааллуқли масалаларни шу мақсадлар учун белгилаб берилган одамлар сони доирасида ҳал этиш, редакция ходимлари билан меҳнат шартномалари тузиш ҳуқуқи берилди.

«Правда» газетасининг редакциясига ва КПСС Марказий Комитетининг Ишлар мудирлигига газета редакцияси ва нашриётнинг моддий-техникавий базасини мустаҳкамлаш ва улар коллективининг ижтимоий ривожланиши юзасидан таклифлар тайёрлаб, КПСС Марказий Комитетининг секретариати муҳокамасига тақдим этиш топширилди.

ХАЛҚЛАРНИНГ ТЕНГ ҲУҚУҚЛИЛИГИ УЧУН

СССР Олий Совети Миллатлар Советининг миллий сиёсат ва миллатлараро муносабатлар комиссияси мажлисида автономиялар ҳуқуқлари тўғрисидаги масала «Иттифоқ шартномасини янгилаш ҳамда ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар ваколатларини белгилаб бериш тўғрисида»ги Қонун лойиҳаси муҳокамаси ғоят мураккаб ўтди.

Депутатлар турли фикрларни билдиришди. Баъзилар иқтисодий ва сиёсий масалаларда автономияларга умуман ҳеч қандай ваколат бермаслик керак, деб ҳисоблашмоқда. Бошқалар эса автономиялар билан республикаларнинг имкониятларини тенглаштиришни, автономияларнинг республикаларга нисбатан суверенитетини мустаҳкамлашни, республикалар билан автоном тузилмалар ўртасида улар муносабатларини белгилаб берувчи шартномалар тузишни ёқлаб чиқдилар.

Гарчи комиссия аъзолари ҳужжатни умуман маъқуллаган бўлсаларда, якдил фикрга кела олишмади. Депутатларнинг бир қисми Иттифоқ шартномасини пардозлаш билан шуғулланмай, тубдан қайта ишлаб чиқиш зарур, деб ҳисоблашмоқда.

Москва.

В. ЗЕНЬКОВИЧ,
ТАССнинг парламентдаги мухбири.

ҚАРОР ЎЗГАРТИРИЛДИ

ЛЕНИНГРАД, 5 апрель. (ТАСС мухбири). КПСС область комитети бюроси партия ташкилотларидан, Ленинград жамоатчилигидан тушаётган мурожаатлар муносабати билан КПСС Марказий Комитети аъзоси, иттифоқ аҳамиятига молик шахсий пенсионер Ю. Ф. Соловьевнинг партиядан ўчирилиши масаласини қайта кўриб чиқди.

КПСС Ленинград область комитети матбуот маркази вакилининг хабар беришича, прокуратура Ю. Ф. Соловьевнинг чет эл маркасидаги автомобилни сотиб олиш тафсилотларини текшириши чоғида амалдаги юридик нормалар бузилмаганлигини аниқлади.

КПСС область комитети бюроси ўзининг илгариги қарорини бекор қилди ва бу масалани КПСС Ленинград область комитети ҳамда шаҳар комитетининг қўшма пленумида муҳокама қилишга киритмаслик мумкин, деб ҳисоблади.

Халқ номзодлари

ЧИРОҚЧИ ФАРЗАНДИ

Ўрол билан бундан 22 йил муқаддам Тошкент давлат дорилфунунининг журналистика факультетига ўқишга кириш пайтида танишгандик. Мулоҳазали, оққўнгил, самимий, даштликларга хос бироз чапани бу йигит билан шундан буён дўстмиз. Студентликнинг ташвиш ва қувончларини, бошпана излаб уймауй кўчиш азобини ҳам, ижод машаққати ҳамда заҳматини ҳам бирга тортганмиз. Узоқ кечаларни тонгга улаб, адабиёт, санъат хусусидаги баҳсларимиз ҳамон ёдимда.

У тенгдошлари ўртасида адабий танқидчи сифатида танилганди. Шоир ёки ёзувчи бўлишни орзу қилган ёшлар ўз қўлёзмаларини дастлаб Ўролга кўрсатишар, ундан маслаҳатлар, йўл-йўриқлар олишарди. Ўша йиллари тезроқ улғайишни, матбуот, адабиётнинг сирли оламига киришни орзу қилардик. Мана, ҳаш-паш демай орадан деярли чорак аср вақт ўтиб кетди. Кимнингдир орзуси ушалди. Кимдир тирикчилик билан овора бўлиб кетди. Ёшликдаги орзу-умидларини рўёбга чиқарган, ҳаётда ўз ўрнини топган дўстларимдан бирини Ўрол деб биламан.

Ўрол Ўтаев 1950 йилда Қашқадарё областининг Чироқчи районида туғилган. Ўша кезлари бу ерда ягона бўлган ўрта мактабни тугатган. У 1973 йилда Тошкент дорилфунунини битириб Ўзбекистон телевидениесида муҳаррир бўлиб иш бошлади. Тез орада қобилиятли журналист сифатида ижодий жамоада эътибор топди. «Ёзувчи ва замон», «Ижодий учрашувлар», «Бир асар тарихи», «Илҳом» каби янги туркумлар очиб, ўзининг истеъдодли ходим эканлигини кўрсатди.

Ҳар қалай бизда меҳнат қадрланади. Ўролнинг иши ҳам назарга тушди. Шу боис у 1981 йилда Ўзбекистон телевидениесининг адабий-драматик кўрсатувлар редакциясига бош муҳаррир этиб тайинланди. Бу лавозимда ҳам ўзининг ташкилотчилик қобилиятини намоён этди. Ўрол «Навоий», «Гирдоб», «Абадият қонуни», «Оқ кема», «Медея», «Олмос камар» каби ўнлаб кўп қисмли видеофильмларга муҳаррирлик қилиш билан бирга ўзбек совет адабиёти ва санъатининг етук намояндалари ҳақида туркум телеочерклар яратиб, телевидениенинг олтин фондини тўлдирди.

1988 йилдан буён эса мусиқали кўрсатувлар бош редакциясида бош муҳаррир бўлиб ишлаяпти. Ўтган ана шу қисқа давр ичида кўрсатувлар сифати ҳамда халқчиллигини тубдан яхшилаш учун астойдил меҳнат қилди. Айниқса халқ ижоди ва маданий меросини тарғиб этиш борасида бошлаган ишлари томошабинлар, республикамиз меҳнаткашлари тилига тушди.

Ўрол изланувчан журналист, жонкуяр раҳбар бўлиш билан бирга истеъдодли адабиётшунос олим ҳамдир. Унинг «Танқид ва услуб», «Теледраматургия уфқлари», «Телевидение ва коммунистик тарбия» китоблари ҳамда юздан ортиқ илмий-публицистик мақолалари чоп этилган. Ўролнинг ўзбек фольклори муаммоларига бағишланган монографияси босмадан чиқиш арафасида. Дўстимиз Москвада ўтказилган иккинчи Бутуниттифоқ ёш журналистлар конкурсининг ғолибидир.

Мен Ўрол билан Чироқчида кўп бор сафарда бирга бўлганман. Бағри кенг, меҳмондўст, самимий кишилар билан суҳбатлашганман. Ўролнинг ўз юрти ўтмиши, бугуни, эртаси ҳақида куйиб-ёниб юритган мулоҳазаларини гоҳ қувониб, гоҳ қайғуриб эшитганман. Чироқчиликлар дарди уни қанчалик изтиробга солишини, ташвишлантиришини юрак-юрагимдан ҳис этганман. Очиғи — Чироқчининг шундай фарзанди дўстим эканлиги билан фахрланаман.

Масалан, Чироқчи районида 23 минг 138 хонадон мавжуд. Уларнинг бор-йўғи 320 таси табиий газ, 15.858 таси эса балонли газ билан таъминланган. Хўш, қолганлари-чи? Бошқаларнинг эса куни янтоқ, тезак, ғўзапоя, имконини топишса кўмирга қолган. Бу ерлардан аллақачон магистрал газ қувурлари ўтган бўлса-да, уйлар, мактаблар, болалар муассасалари, шифохоналарни иситиш ночор аҳволда. 41 та мактаб авария ҳолатида. Боғчалар етишмайди. Районда 20 минг ишсиз бор. Ваҳоланки, бу муаммони ҳал этиш имкониятлари мавжуд. Чироқчида етиштирилаётган пахта, жун, қоракўл тери ва бошқа хом ашёларни қайта ишлайдиган цехлар, фабрикалар, маҳаллий саноат корхоналари, ғишт заводлари бу масалаларни ечиш имконини беради. Район меҳнаткашлари йил давомида аҳоли жон бошига бор-йўғи ўртача 10 килограммгача гўшт истеъмол қилишаркан. Нарх-наво эса йилдан-йилга осмонга ўрлаб бораётир. Ахир ана шу маҳсулотларнинг бир қисмини давлат нархида халқнинг ўзига сотишни йўлга қўйиш мумкин-ку. Юқоридаги мулоҳазалар Ўролнинг ён дафтарига битилган, уни кўп йиллар давомида ўйлантириб, ташвишга солиб келаётган муаммоларнинг бир қисмигина, холос.

Яқинда ҳамюртлари унга катта ишонч билдириб, 231-Чироқчи сайлов округидан Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига номзод қилиб кўрсатишганларини эшитиб севиндим. Элдошлар, юртдошлар ишончидан ҳам катта бахт бўлмаса керак кишига. Қолаверса, унинг бу йилги сайлов ҳақидаги мулоҳазалари, халқ депутати қандай бўлиши кераклиги хусусидаги фикрларини яхши биламан. У халқ депутати туғилган юрти, области, умуман Ўзбекистоннинг эртасини белгилайдиган, халқ учун жонини жабборга берадиган, унинг дарди билан яшайдиган ҳалол киши бўлиши керак, деб ҳисоблайди. Бу унинг ҳаракат дастурида ҳам ўз ифодасини топган. У Ўзбекистоннинг ижтимоий-сиёсий, иқтисодий мустақиллигини таъминлаш, ўзбек тили тўлақонли давлат тили бўлиши, халқимизнинг миллий анъаналари, маданий мероси ҳамда урф-одатлари ҳаётимизга тўла сингиши учун курашни асосий вазифаларидан бири деб ҳисоблайди. Жумҳуриятимизнинг иқтисодий жиҳатдан мустақил бўлишига, пахта яккаҳокимлигига барҳам беришга, меҳнаткашларнинг турмуш даражасини оширишга, ишсизликни камайтиришга қўлидан келганча ҳаракат қилишни виждон бурчи деб билади. Унинг дастуридаги ҳар бир фикр чуқур мантиққа асосланган. Ўртага қўйилган масалалар умумий мулоҳазалар тарзида эмас, балки далиллар ҳамда таҳлилларга таянган. Республикамиздаги қашшоқлик, афғон изтироблари, уруш ва меҳнат ветеранлари, қаровсиз қариялар, намозхон отахонлар муаммолари ҳам унинг эътиборидан четда қолган эмас.

Очиғи Ўролнинг ҳаракат дастурини ўқиб кўнглим тўлди. Агар чироқчилик сайловчилар уни республика халқ депутати этиб сайлашса, Ўзбекистон ССР Олий Советининг навбатдаги сессиясида ўлкамизнинг оғир ташвишини елкасига ортган яна бир вакил унда қатнашган ҳамда ўз сўзини айтган бўларди.

Умуман бу йилги сайлов якунлари бироз бўлса-да кишига таскин беради. Ҳарқалай кўп жойларда биринчи маротаба депутатлик шаҳодатномалари тақдирини юқорида ўтирган маҳкамачилар эмас, балки сайловчиларнинг ўзлари ҳал этишди. Тўғри, кир совун тарқатиб, йўлга шағал ётқизиб (албатта бу ҳам керак), чой бериб ниятига эришганлар йўқ эмас. Лекин биз бурч ва масъулиятни фарқлай олишимиз даркор. Мен чироқчилик сайловчилар шу хусусда чуқурроқ мулоҳаза юритиб кўришларини истардим.

И. ИСМОИЛОВ,
Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси мукофоти соҳиби.

ШУ КУН МАВЗУИДА

МЎЛ ҲОСИЛ ГАРОВИ

Ер юзидаги ҳаёт қуёш энергияси, ҳарорат, тупроқ унумдорлиги ва сувга боғлиқ. Аёнки, сувсиз ҳаёт бўлиши мумкин эмас. Шунга қарамасдан биз уни лозим даражада қадрламаяпмиз.

Сувнинг биологик аҳамияти ҳали фан томонидан чуқур ўрганилмаган, ваҳоланки бу ҳаёт-мамот масаласидир. Масалан, тупроқ таркибида ўсимликлар учун энг керакли органик ва минерал ўғитлар етарли даражада бўлса-ю сув миқдори рисоладагидан кам бўлса, ўсимликка бу озуқалардан мутлақо наф йўқ. Чунки озуқа моддалар ўсимликка сингиши учун улар сувда эриши, ва енгил молекулали заррачаларга парчаланиши шарт. Сув эса юқорида айтилганидек, барча модда алмашинув жараёнида қатнашади.

Бундан ташқари сув ўсимликлар танасида ҳароратнинг маълум даражада сақланиб туришига ёрдам беради. Ўзбекистон шароитида иқлим ҳаддан ташқари ўзгарувчанлиги, ҳарорат ҳам паст, ҳам баланд бўлиб туриши маълум.

Ўсимликнинг нормал ўсиши ва ривожланиши учун тупроқда намлик етарли бўлиши лозим. Сув миқдори оз бўлса ўсимликнинг ўсиши, ривожланиши сусаяди, ҳосилдорлик камаяди. Ғўзалар сув етишмаган даврда туккан меваларининг кўпини тўкиб юборади. Ҳосилдорлик камайиши билан бирга унинг сифати ҳам пасаяди.

Сувдан оқилона фойдаланиш муаммоси ҳали тўлиқ ҳал этилгани йўқ. Оролга муносабатда йўл қўйилган катта хатолар ҳам сув танқислигига боғлиқ. Бирин-кетин ўнлаб сув омборлари қурилди, суғориладиган ер майдони кенгайтирилди. Оролни сақлаб қолиш тўғрисида гап кўпу амалий ишлар қилинмаётир. Бунинг келажакда бўладиган салбий оқибатларини кўз олдимизга келтиришимиз қийин.

Илгари Сибирь дарёлари сувини Ўрта Осиё жумҳуриятлари, жанубий Қозоғистонга келтириш режалаштирилган эди. Бу ҳам тўхтатилди. Шундай экан, сувдан тежаб-тергаб фойдаланишга жуда катта эътибор беришимиз керак.

Ҳозирги вақтда оби ҳаётни далаларга олиб боргунга қадар унинг қарийб ярмидан кўпи исроф бўлмоқда. Шунинг учун сув йўлларини созлаш, уларни бетонлаштиришга эътибор бериш зарур.

Суғориладиган далаларда ҳамиша ҳам оби ҳаётдан оқилона фойдаланилаяпти, деб бўлмайди. Илмий текширишлар шуни кўрсатдики, сувдан самарали фойдаланиш учун далаларни рисоладагидек текислаш керак. Шунда сарф қарийб 1,5—2 маротаба камаяди, ҳосилдорлик кескин кўпаяди. Бундай экин майдонлари миқдори республикамизда 50 фоиздан ошади. Аммо бу ишни амалга ошириш учун етарли даражада маблағ ва техника воситалари ажратилмаган.

Тупроқ таркибида органик моддаларнинг камайиб кетиши, етарли даражада ўғит бўлмагани сабабли, унинг нам сақлаш қобилияти пасайиб кетган. Суғорилгандан сўнг, далаларда намлик тез қочади ва қисқа муддат ўтгач яна сув тараш талаб қилинади. Шунинг учун алмашлаб экишни жорий қилишдан ташқари тупроқни етарли даражада органик ва минерал ўғитлар билан озиқлантириш зарур.

Суғоришни автоматлаштириш, механизациялаштириш тўғрисида кўп гаплар айтилаяпти. Бироқ амалда оддий усуллар қўлланилаяпти. Америка Қўшма Штатларида пахтачилик ва қишлоқ хўжалигининг бошқа соҳаларида экинларни суғориш тўлиқ механизациялаштирилган.

Чигит экишдан аввал тупроқда нам сақлаш, ерни чуқур ҳайдаш, касаллик ва ҳашаротларни кескин камайтириш, ўз вақтида ғўза қатор ораларига ишлов бериш, ёввойи ўтларнинг ўсишига йўл қўймаслик, ғўза қалинлигини меъёрида сақлаш ва шу каби тадбирлар ҳам сувни тежаб сарфлашга катта ёрдам беради.

1990 йилдан бошлаб пахта тайёрлаш режаси тола ҳисобида 1,5 миллион тоннадан кўп бўлмайди. Пахта майдони қисқартирилади. Шу боис қарийб 300.000 гектар ерга озуқа ва бошқа экинлар экишга имконият туғилади. Бу эса сувни тежаб сарфлашга ёрдам беради.

Сувнинг иқтисодий аҳамияти жуда катта. Бироқ бу соҳада олиб борилган илмий-тадқиқот ишларини қониқарли деб бўлмайди. Республикада қанча-қанча илмий тадқиқот институтлари, ўнлаб олий ўқув юртлари бор. Ўзбекистон Фанлар академияси ҳам оби ҳаёт билан боғлиқ муаммоларни ҳал қилишга лозим даражада эътибор бермаётир. 25—30 йил илгари Ўзбекистон Фанлар академияси қошида сув масалалари билан шуғулланувчи институт бор эди. У асоссиз равишда тугатилди. Сўнгги йилларда жумҳурият идораларининг шу институтни қайта тиклаш борасидаги мурожаати иттифоқдагилар томонидан эътиборсиз қолдирилмоқда.

Сувдан тежаб-тергаб фойдаланиш режаларини тўлиқ амалга оширсак, пахта ва бошқа экинлар ҳосилдорлиги кўтарилади. Тежалган сувни Орол денгизига юбориш мумкин.

Ўрта Осиё ва Жанубий Қозоғистон ҳудудидаги юқори унумдор ерларни ўзлаштириш учун Сибирь дарёлари сувининг бир қисмини шу ерга келтириш муаммосини яна кўтариш керак. Ҳисобкитобларга қараганда, режалаштирилган канални қуриш 120—130 миллиард сўмга тушади. Бу катта маблағ, албатта. Лекин шуни эсда тутиш керак: Ўрта Осиёнинг тупроғи унумдор, заминида ўсимликларнинг яхши ўсиб ривожланиши учун қулай экологик шароит мавжуд, маҳаллий деҳқонлар моҳир, шундай экан сарф қилинган маблағ қисқа йиллар ичида қопланади. Шу билан бирга мамлакат Озиқ-овқат дастурини тўла-тўкис амалга ошириш мумкин, ҳатто ошиқча етиштирилган маҳсулотларни чет давлатларга чиқариш учун имконият яратилади. Иттифоқ мутасадди органларига мурожаат қилиб, мазкур муаммоларни яқин йилларда қайта кўриб чиқишларини олимлар номидан талаб қиламиз.

1989 йили об-ҳаво ноқулай келганига қарамай, миришкор, танти пахтакорларимиз зиммаларидаги юксак мажбуриятни шараф билан бажардилар. Жорий йил қишлоқ хўжалиги учун анча қулай келмоқда. Деярли барча экин майдонларида кузги шудгор сифатли ўтказилди. Аксарият майдонга шудгордан олдин органик, фосфорли ва калийли минерал ўғитлар солинди. Кўп жойлар ёввойи ўтлар илдизларидан тозаланди. Вилт касаллиги кам ёки умуман бўлмаган ерда ғўзапоялар майдаланди, бу ҳам қўшимча ўғитдир.

Олинган маълумотларга кўра, кўп майдонларда етарли даражада нам тўпланган. Шу билан бирга Жанубий районларда намлик етишмаслиги сезилаётир. Шунинг учун бундай майдонларни экишдан олдин суғориш лозим.

Ғўза — иссиқсевар ўсимлик. Унинг соғлом униб чиқиши учун тупроқда етарли даражада ҳарорат ва намлик бўлиши керак. Ҳарорат камида 14—15 даражани ташкил қилиши ва чигит экиш жанубий районларда март ойининг охирги кунларида бошланиб, апрель ўртасида тугалланиши зарур. Шимолий районларда уни апрель ойининг охирги кунларига қадар давом эттириш мумкин. Қайси муддат ёки шароитда экилмасин, чигит албатта табиий нам ҳисобига ундириб олинса, юқори ҳосил беради.

Чигит намлик етарли бўлмаган ерларга экилса, у ўз вақтида униб чиқмайди. Ниҳоллар ола-була бўлиб қолади. Ниҳол олиш учун, чигит суви беришга тўғри келади. Бу эса тупроқ ҳароратини пасайтириб юборади, ниҳоллар соғлом униб чиқмайди, натижада ҳосилдорлик камаяди.

Ҳозир йиғилган намлик миқдори ўртача кўп йиллик кўрсаткичга тўғри келмоқда. Демак, сув сероб бўлади, дейишга асос йўқ. Шундай экан, шу кунги муҳим вазифалардан бири — ерда тўпланган намликнинг исроф бўлишига йўл қўймаслигимиз керак.

Тупроқда табиий намликни сақлаб қолиш режалари миришкор деҳқонларимизга маълум. Ер ва об-ҳаво шароитига қараб, ҳарорат кўтарилиши билан ерга ўз вақтида ишлов бериш керак.

Шу кунларнинг яна бир долзарб, муҳим масаласи — ерни тўла-тўкис чигит экишга тайёрлаш. Барча хўжаликлар сифатли чигитлар билан таъминланиши шарт. Деҳқонга шароит яратиб берилиши зарур. Донгдор пахтакорларимиз фан ва илғор тажрибаларга таяниб, бу йил ҳам ўз зиммаларига олган мажбуриятларини бажаришларига шубҳа йўқ.

А. ИМОМАЛИЕВ,
ВАСХНИЛ академиги, Ўзбекистон Фанлар академиясининг «Биолог» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директори.
Х. САМИЕВ,
биология фанлари доктори, бирлашма лабораторияси мудири.

РЕСПУБЛИКА ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИНИНГ УМУМИЙ ЙИҒИЛИШИ

6 апрель куни Тошкентда Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг йиллик умумий йиғилиши бўлиб ўтди. Унда фан-техника тараққиётини жадаллаштириш, илмий тадқиқотларни ташкил этишни янада такомиллаштириш, республикани иқтисодий ва ижтимоий ривожлантиришга фан қўшадиган ҳиссани кўпайтириш вазифалари муҳокама қилинди.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси фаолиятининг асосий якунлари ҳамда жамиятни янгилашда фаннинг роли тўғрисида республика Фанлар академиясининг президенти, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги М. С. Салоҳиддинов доклад қилди.

Фанлар академияси Президиумининг бош илмий секретари, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси М. Ш. Шарифхўжаевнинг Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Президиумининг 1989 йилдаги иши ҳамда 1990 йилги илмий тадқиқот ишлари режалари ҳақидаги маърузаси тингланди.

Йиллик йиғилиш ишида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Ж. Ҳ. Ҳамидов, Ўзбекистон ССР халқ назорати комитетининг раиси Б. Ф. Сатин қатнашдилар.

(ЎзТАГ).

Октябрь районидаги Собир Раҳимов номли совхозда меҳнаткашлар турмуш фаровонлигини яхшилаш йўлида кўпгина тадбирлар амалга оширилмоқда. Уй-жой, маданий-маиший бинолар қурилиши авж олдирилаётир. Барча масалаларни оқилона ҳал этишда совхоз маъмурияти, касаба уюшмаси комитети, меҳнат коллективи кенгаши аъзолари бамаслаҳат иш тутмоқдалар.

СУРАТЛАРДА: 1. Совхоз директори Т. Эргашев, касаба уюшмаси комитети раиси И. Ҳотамов, меҳнат коллективи кенгаши аъзоси А. Уролов ободончилик ишлари юзасидан маслаҳатлашмоқдалар. 2. Яқинда барпо этилган турар жойлар.

К. ЖЎРАҚУЛОВ олган суратлар.

САРКОР

Елхон — Наманган область Тўрақўрғон районидаги қишлоқларнинг бири. Бу ерда 90 та хонадон бор. Улар ҳар йили мўл пилла, пахта ва чорва озуқаси етиштирмоқдалар. Шоназар Чўтбоев, Абдубанно Абдуллаев, Тўхтақул Суярқулов сингари заршуносларнинг номлари нафақат Калинин номли колхозда, балки бутун ноҳияда маълум.

Шоназар Чўтбоев — бригада етакчиси. Тадбиркор, ишнинг кўзини билувчи, одамларга меҳрибон, ташаббускор бу йигит меҳнат аҳлини янги марралар сари дадил етаклаб бораяпти. Ҳар йили зиммадаги мажбуриятни ошириб уддалашаётир.

Об-ҳаво ғоят инжиқ келган бултурги шароитда ҳам 95 гектар майдондан 410 тонналик хирмон уюлди. Гектарлар ҳосилдорлиги 43 центнердан ошди. Бунинг эвазига колхозчилар якунда тўланган ҳар сўмга қарийб шунча сўмдан қўшимча ҳақ олдилар.

Елхонликлар бу йил гектар ҳосилдорлигини 45 центнерга етказишга аҳд этишган. Шу боис кўкламги экиш мавсумига ҳозирлик кун сайин авж олдирилаяпти. Сув йўллари равонлаштирилмоқда, пайкалларнинг четлари юмшатилиб текисланаётир. Жами майдонга туксиз чигит экилади. Уруғ етарли нам тўпланган пайкалларга, пуштага аниқ миқдорда жойлаштирилади. Экиш-тикиш олдидан ерларга тегишли равишда минерал ва маҳаллий ўғит солинади. Шундай қилинганда ниҳоллар тез ривожланади. Ана шу эзгу ниятда елхонликлар мусобақани тобора қизитмоқдалар.

Б. ИСОМИДДИНОВ.

Қайта қуриш чорраҳаларида

ОРТГА ҚАЙТИШ ЙЎҚ

Марғилонликлар Ўзбекистон ССР халқ депутатлари ва маҳаллий Советларга бўлиб ўтган сайловлар натижасига катта умид боғлаб адашмаган эканлар. Шаҳар раҳбарияти ўзгарди-ю бир неча йиллик муаммолар илдизига ўткир тиғ урилгандек бўлди. Халқ депутатлари Марғилон шаҳар Советининг кўмаги билан аҳоли орзу қилган мустақил автокорхона қурилишига бел боғлангани шундан далолат. Бироқ айрим мутахассисларнинг юзаки мулоҳазалари оқибатида янги автокорхона 1,5 миллион сўмга тушармиш, деган шов-шув муҳим ишни пайсалга солаяпти. Наҳотки, ҳар бир тийин тежалаётган бир пайтда автокорхона учун шунча маблағ сарф қилинса? Мазкур масалага аниқлик киритиш мақсадида Ўзбекистон ССР Автомобиль транспорти министрлигига йўл олдик...

— Ҳа, чиндан ҳам республика матбуотида айрим мутахассисларнинг асоссиз фикри эълон қилинди. Бироқ бу масалага юзаки ёндашилганидан бошқа нарса эмас, — дейди республика министрининг қурилиш ишлари бўйича ўринбосари Лутфулла Исаев. — Марғилон шаҳри неча йиллардан буён мустақил автокорхонага муҳтожлиги ҳеч кимга сир эмас. Бугун Тошлоқ автобус-таксомотор парки имкониятларининг бир қисми ҳисобига мустақил корхона ташкил этилмоқда. Баъзилар таъкидлаганидек, у 1,5 миллионга эмас, атиги 200—300 минг сўмга тушади. Чунки бу мақсад учун министрликка қарашли ремонт-қурилиш бошқармамизнинг 6 гектарлик ери ажратилди. У ерда маъмурият учун икки қаватли бино, машиналарни сақлаш ва ремонт учун мослаштирилган хоналар бор. Бундан ташқари Тошлоқ автобус-таксомотор паркида 1.200 га яқин ишчи-хизматчи борлиги бизни ташвишга солаётганди. Чунки корхона тор, имкониятлари бунча ишчига тўғри келмасди. Транспорт воситалари, ходимлар сони қисқарса, уларни идора қилиш ҳам осонлашади...

Чиндан ҳам министр ўринбосарининг ташвишланганича бор. Кейинги тўрт йил мобайнида автокорхона раҳбарияти уч марта ўзгарди. Коллективда гуруҳбозлик, тарафкашлик юзага келди. Мутасадди ташкилотларнинг корхона ишчи-хизматчиларини қийнаб келаётган муаммоларига бефарқ муносабати оғир оқибатларни келтириб чиқарди. Маиший хизмат кўрсатишда фаоллик сусайиб, манфаатдорлик камайди. 1988—1989 йилларда тўрт-беш йил аввалгига нисбатан иш ҳақи озайди.

Шахсий такси хизматининг кенгайганлиги, эҳтиёт қисмлар танқислиги, эскирган машиналар имконияти ҳисобга олинмай ҳайдовчиларнинг ойлик режалари номутаносиб равишда оширилди. Корхона маъмурияти, партия, касаба уюшмаси ва комсомол ташкилотлари нуқсонларни ўз вақтида бартараф этиш юзасидан зарур тадбирларни белгиламадилар. Натижада коллектив раҳбарларига нисбатан ишончсизлик кайфияти туғилди, корхонада иш ташлаш ҳоллари юз берди. Давлат планларининг бажарилишига путур етди.

1989 йил 17 март куни Давлат корхонаси (бирлашмаси) тўғрисидаги СССР Қонунига биноан директор сайловига бағишланган умумий йиғилиш юзага келган носоғлом муҳитнинг ниҳоятда кескинлашганини кўрсатди. Шаҳар ички ишлар ходимларининг жиддий аралашувидан кейингина юз берган тартибсизликка барҳам берилди. Мажлисбозликдан чарчаган ҳайдовчилар ниҳоят корхона бош инженери Ф. Охунжоновни етакчи этиб сайлашди. Ишлар бироз юришгандек бўлди. Тинч, осуда меҳнатга ҳали кўникмаган корхонанинг «ажралиш» муаммоси эски яраларни яна қўзғади. Яна баҳс, мунозаралар авж олди. Турли «миш-миш»лар тарқалди. Гўё Тошлоқ автобус-таксомотор паркининг асосий кучи Марғилонга ўтказилармиш.

— Йўқ, — дея кескин жавоб қилди Лутфулла Исаев бу саволимизга. — Биз корхонадаги биронта ҳам ҳайдовчининг мажбуран Марғилонга ўтказилишига йўл қўймаймиз. «Ферганатранс»даги ўртоқлар буни назорат остига олишган. Маълумотларга қараганда, шу кунгача юздан ортиқ ҳайдовчи ўз машинаси билан Марғилонга ўтказишларини сўраб ариза ёзибди.

— Айтайлик, корхона маълум миқдорда транспорт, эҳтиёт қисмлар ва ёнилғи билан таъминлансин. Лекин бу билан...

— Мақсадингизга тушундим. Корхонанинг тўла таъминланишини «Ферганатранс» ҳал қилади. Қўшимча маблағ, транспорт, ажратиш улар ихтиёрида, яъни янги корхона оёққа туриб, иш бошлагунча кўмаклашилади.

Шанба, якшанба кунлари Марғилонга атроф районлардан минглаб меҳнаткашлар келишади. Уларнинг узоғини яқин қилиш учун эса транспорт хизматини тубдан ўзгартириш лозим. Бу муаммолар ечими мустақил автокорхона ҳамда замонавий автовокзал масаласининг ижобий ҳал бўлишига боғлиқ.

М. АБДУРАҲМОНОВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

Марказий сайлов комиссиясида

Ўзбекистон ССР халқ депутатлари сайловини ўтказувчи Марказий сайлов комиссиясининг навбатдаги мажлиси бўлди. Уни Марказий сайлов комиссияси раисининг ўринбосари Н. В. Ефимов олиб борди.

Марказий сайлов комиссияси такрорий сайловларга Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига номзодларни рўйхатга олиш якунларини муҳокама қилди. 37 та депутатлик мандатига кўрсатилган 227 номзоддан 207 номзод рўйхатга олинди. Улар орасида 11 аёл, 174 нафар КПСС аъзоси ва аъзолигига номзод, 37 нафар ишчи ва колхозчи, корхоналар раҳбарлари ва халқ хўжалиги барча тармоқлари мутахассисларидан 58 киши бор.

Рўйхатга олинганлар орасида республика ҳудудида истиқомат қилаётган 12 миллат вакиллари бор.

Марказий сайлов комиссияси «Ўзбекистон ССР халқ депутатлари сайлови тўғрисида» Ўзбекистон ССР Қонунининг 54-моддасига мувофиқ 248-Учқўрғон сайлов округи ва 301-Қорадарё сайлов округи бўйича ўрни бўшаб қолган депутатлар ўрнига Ўзбекистон ССР халқ депутатлари сайловини 20 май якшанба кунига белгилади.

Республика халқ депутатлигига номзодларни рўйхатга олишдан бош тортиш масалалари юзасидан граждонлардан тушган бир қанча мурожаатлар ва шикоятлар кўриб чиқилди ҳамда тегишли қарор қабул қилинди.

Марказий сайлов комиссияси ишида Ўзбекистон ССР Олий Совети Раисининг ўринбосари Б. И. Бугров қатнашди.

ХАЛҚИМИЗ МЕРОСИНИ АВАЙЛАБ АСРАЙЛИК

Ўзбекистон тарих ва маданият ёдгорликларини муҳофаза этиш жамияти бошқаруви хайъатининг кенгайтирилган мажлиси халқимиз тарихий-маданий меросини авайлаб асраш ва ундан фойдаланиш борасидаги ишларни такомиллаштиришга бағишланди. Ҳудудида у ёки бу тарихий ёдгорлик бўлган маҳаллий Советларга жамият маблағлари бир қисмини бериш зарурлиги таъкидланди.

Жамиятнинг В. И. Ленин туғилган куннинг 120 йиллигига тайёргарлик билан боғлиқ тадбирлари тўғрисида қарор қабул қилинди. Мажлис қатнашчилари мамлакатимизнинг баъзи минтақаларида инқилоб доҳийсига ўрнатилган ҳайкалларни олиш ва ваҳшиёна йўқотиш борасидаги ишлар қатъиян қораланди. Айни вақтда Ўзбекистон ҳудудидаги Ленинга ўрнатилган ёдгорликларни тўла ҳисобга олиш, уларнинг бадиий қийматини белгилаш, зарур бўлганида, ҳайкалларни таъмирлаш кераклиги таъкидланди. Совет халқининг Улуғ Ватан урушида қозонган ғалабасининг 45 йиллигига жамият бўлинмалари қандай тайёргарлик кўраётганлиги ҳам муҳокама қилинди.

(ЎзТАГ).

СССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ МУДОФАА ВА ДАВЛАТ ХАВФСИЗЛИГИ МАСАЛАЛАРИ КОМИТЕТИДА

5 апрель куни Москвада СССР Олий Совети мудофаа ва давлат хавфсизлиги масалалари комитетининг иш планига мувофиқ В. Л. Лапигин раислигида капиталистик давлатлар махсус хизмат маҳкамаларининг Совет Иттифоқига қарши фаолияти тўғрисидаги ахборот ёпиқ мажлисда эшитилди. Бу мавзуда СССР Давлат хавфсизлиги комитети раисининг ўринбосари В. Ф. Грушко ахборот берди. У комитет аъзоларининг саволларига ҳам жавоб қайтарди. Сўнгра улар чет эл махсус хизмат маҳкамаларининг СССРга қарши разведка фаолияти воситалари экспозициясини кўздан кечирдилар. СССР Олий Советининг комитети муҳокама натижалари юзасидан тегишли қарор қабул қилди.

БИР ПИЁЛА ЧОЙ УСТИДА

ДАМ ОЛИШ САҲИФАСИ

Шундай оилалар бор бўлсин

ТОТУВЛИК

Тошкентнинг Чирчиққа туташ чегарасидаги Байтқўрғон қишлоғида ажойиб хонадон бор. Унинг соҳиблари — меҳнат ветерани Абдуқаҳҳор ота Мусаев ва Қаҳрамон она Баҳри ая номларини ҳамма ҳурмат билан тилга олади. Оилада бўлсангиз, юз-кўзларидан нур ёғилиб турган пиру бадавлатларга ҳавасингиз келади. Биргаликда яшаган ярим асрлик турмуш мевалари 13 фарзандда (7 қиз ва 6 ўғил, 60 дан ортиқ невара-эвара) ифодасини топган. Уларнинг барчаси олий ўқув юртларида ўқиб, турли соҳа мутахассислари бўлиб етишдилар. Масалан, Муҳаббат, Мамлакат, Марҳамат, Мукаррам, Муҳаррам, Муҳтарам, икки келин—Маҳфузахон ва Мукаррамхон — саломатлик посбонлари. Қаранг, бир оиланинг саккиз аъзоси эл соғлиғи йўлида фидойилик қилаяпти. Бошқа келинлар — Нортожи, Дилбар, Жамила, Шаҳодатхон ҳам жамиятдан ўз ўрнини топган турли касб эгаларидир.

Улар ҳақида гап кетса, Баҳри аянинг тилидан бол томади:

— Қай бирини мақтай, ҳаммаси аҳил, меҳнаткаш.

Жамила политехника институтини сиртдан, Дилбар Низомий номидаги педагогика институтини, Мукаррам Чирчиқдаги медицина билим юртининг акушерлик бўлимини тугатишган. Улар ўқишаётганда уч бешикни тебратиб, невараларимга қараган кунларим ҳам бўлган.

— Овсинлар жуда аҳилмиз, опа-сингиллардек бўлиб кетганмиз, — дейди Мукаррамхон. — Тез-тез кўришиб турмасак, соғинишиб қоламиз. Фарзандларимизни ҳам меники-сеники деб ўтирмаймиз. Барчасига бирдай қараймиз. Фаровон яшашимизда қайнона ва қайнотамизнинг хизматлари катта.

— Ўғлим Давлатали Москвада тўрт йил ўқиб, диссертациясини ҳимоя қилиб келди, — дея суҳбатга аралашди Абдуқаҳҳор ота. — Ака-укалари оиласига қарашиб туришди. Оилалик одамнинг бошқа шаҳарда тўрт йил таҳсил олиши осонми? Бир қозондан 30 киши овқат еган кунларимиз ҳам бўлган. Барака топкур келинлар орасидан тиқ этган товуш чиқмади.

Хонадонда удум шундай: ким ёрдамга муҳтож бўлса, барчанинг эътибори унга қаратилади. Марҳаматнинг эри бевақт вафот этиб, 25 ёшида бешта бола билан қолди. Ака-укалар ёрдам қўлини чўздилар. Бир йили иморатларини тиклаб, устини ёпишди, кейинчалик молхона, ошхона қуриб бердилар. Рўзғор—ғор, дейдилар. Унга нима керак бўлса, ёрдамни аямадик.

Ҳа, бу оиланинг ҳар бир аъзоси ҳаётдан ўрнини топган. Тўнғич фарзанд Зеби колхоз сут-товар фермасида ишлайди. Раҳмонали Тошкент политехника техникумини тугатган. Ҳозир Чирчиқ шаҳар таксомотор паркида меҳнат қилаяпти. Акбарали шофёр. Давлатали Тошкент политехника институтининг Чирчиқ шаҳридаги бўлимида олий математика кафедраси мудири. Меҳмонали халқ хўжалиги институтининг сиртқи бўлимида ўқимоқда. Усмонали Ўзбекистон ССР Халқ таълими министрлиги ходими, мактаблар бошқармасининг инспектори. Ботирали Тошкент давлат педагогика институтини тамомлаган, «Гулхан» пионерлар лагерининг директори.

Саксонинчи баҳорни қаршилаётган Абдуқаҳҳор ота ва Баҳри ая ҳамон тетик. Томорқа, уй юмушларига кучлари етганча қарашади. Иморатлар томига чиқарилган ток сўриларию мевали дарахтлар, қатор-қатор гилослар хонадон сарбонининг қанчалар соҳибкор эканлигидан далолат.

Ҳ. МИРСАЛИМОВА.

ҚАТРА

● Қўрқоққа дўст бўлишдан аввал,
Ундан қутулиш йўлини ўйла.

● Номард номардлигича қолади,
Бошга маломатлар соладн.

● Оила бошлиғи бўлса мард, одил,
Болалар етишар бўлишиб аҳил.

● Асл одам беташвиш бўлмас,
Ўзгага ёрдам бермаса, кўнгли тўлмас.

● Билимнинг таги — олтин,
Илм ол, унга етишдан олдин.

● Ўқиб, билимли бўл, ўрган касб-ҳунар,
Илм ва ҳунардан сийм-зар унар.

● Мард эл-юртига хизмат қилар,
Хизмат қилган бировга ҳиммат қилар.

● Элга хизматни фарз билар улуғлар,
Хизмат қилганни эл-юрт улуғлар.

● Тиришмоқ, интилмоқ ёр одамзодга,
Тиниб-тинчимаган етур муродга.

● Оқибат вой бўлар ҳасадчи иши,
Ўсар, унар кўнгли оқ бўлган киши.

ЗУЛФИҚОР.

Тошкент давлат цирки айниқса дам олиш кунлари гавжум бўлади. Бу ерга ташриф буюрган кексаю ёш томошалардан завқ олиб, мириқиб ҳордиқ чиқаради. А. ЗУФАРОВ олган ушбу суратларда цирк лавҳалари акс этган.

ШИНГИЛ ХАБАРЛАР

ТОШКЕНТ ОБЛАСТИ. «Ўзбекистон» совхозида буюк ўзбек шоири Бобур номли боғ ташкил этилаяпти. Шу муносабат билан хўжалик маъмурияти махсус қарор қабул қилди. Унга кўра 24 гектар ер ажратилиб, 80 минг туп турли мевали ва манзарали дарахт кўчатлари ўтқазишга киришилди. Ўзбекистон ССР халқ депутати, ёзувчи Пиримқул Қодиров совхозга ташриф буюрди. Шу куни бош агроном Хушвақт Шарипов бошчилигида 40 туп ток кўчатлари ўтқазилди.

У. МУҲАМЕДОВ.

* * *

БУХОРО. Свердлов районидаги Охунбобоев номли колхоз клубида «Балли, қизлар» кўрик-танлови бўлиб ўтди. Иштирокчилар шартга кўра меҳр-муҳаббатларини шеър ёки қўшиқ орқали ифодалашлари, рақсга тушишлари ва эркин мавзуда (бирор соҳа бўйича) маҳоратларини намойиш этишлари лозим эди. Унда энг кўп очко тўплаган Феруза Жўраева ғолиб чиқиб, эсдалик совғаси билан тақдирланди.

Кўрик охирида хўжалик бадиий ҳаваскорлари концерт қўйиб бердилар.

А. ҲАЙДАРОВ.

* * *

АНДИЖОН. Областда тожикистонлик санъаткорлар сафари давом этмоқда. СССР давлат мукофоти лауреати Абдуғаффор Валломатзода номли республика «Лола» ашула ва рақс ансамблининг «Ленинизм» колхозидаги чиқиши мароқли ўтди. Хушовоз хонандалар Неъматжон Фаттоев, Шавкатбек Шарипов ижросидаги қардош халқларнинг қўшиқлари, М. Саидова, А. Ниёзова, Т. Сафарова, Р. Валиеванинг жозибадор рақслари меҳнаткашларга манзур бўлди.

М. ҒАФУРОВ.

* * *

ФАРҒОНА. Киров районидаги «Искра» колхозининг Ворух қишлоғида барча қулайликларга эга отахонлар чойхонаси фойдаланишга топширилди. Уни бунёд этишда Улуғ Ватан уруши ва меҳнат ветерани Тоштемир ота Набиев бошқош бўлди. Ҳозир чойхонада турли тадбирлар, кексалар билан ёшларнинг мароқли учрашувлари, бир пиёла чой устида ширин суҳбатлар, турли мавзуларда баҳс-мунозаралар ўтказилмоқда.

А. УЗОҚОВ.

* * *

ЖИЗЗАХ «Гулбулоқ» совхози (Бахмал райони) марказида бир йўла 12 нафар сотувчи ишлайдиган янги магазин қурилди. Уни область матлубот жамиятлари уюшмасига қарашли қурувчилар бригадаси бунёд этди. Сотувчилар ой сайин ўрта ҳисобда 100 минг сўмлик савдо қилишни мўлжалламоқдалар.

А. ЭРГАШЕВ.

ТЎРТ ҲАРФЛИ БОШҚОТИРМА

1. Санъат тури. 2. Француз риёзиётчиси. 3. Ўн икки ойнинг бири. 4. Қозоқ ёзма адабиёти асосчиси, маърифатпарвар шоир. 5. Шифобахш ширинлик. 6. Дунё томони. 7. Олам ёритгичи ва иситгичи. 8. Ёз иш тури. 9. Иттифоқдош жумҳурият пойтахти. 10. Энг кичик туб сон. 11. Океан. 12. Манзарали дарахт. 13. Вақт ўлчови. 14. Спорт тури.

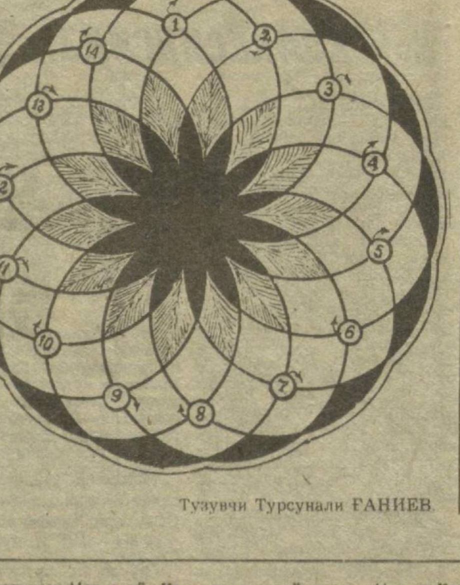

Тузувчи Турсунали ҒАНИЕВ.

БОШ МУРАББИЙ НИЯТИ

Валерий Лобановский ҳамон икки жабҳада кураш олиб бораяпти: СССР терма командаси ва Киев «Динамо»сига бошчилик қилмоқда. Ўз-ўзидан равшанки, бу йилнинг биринчи ярмида у асосан терма команда ташвишлари билан банд бўлади. Кейинги йилларда совет футболи учун мисли кўрилмаган ҳодиса: Лобановский қаторасига тўрт йилдан буён бош командага устозлик қилаяпти.

1986 йилги Мексикадаги жаҳон биринчилигига уч ҳафта қолганда у Э. Малофеев ўрнини эгаллади. Командамиз чакки ўйин кўрсатмади. Бироқ юқори натижага эришгани ҳам йўқ. Орадан икки йил ўтгач, Ғарбий Германияда Европа биринчилигининг кумуш совриндори бўлди. Ҳозирги пайтда 51 яшар Лобановский Италияда бу йил бўладиган чемпионатда юқори ўринга умид боғламоқда. «Бу галги жаҳон биринчилигида яққол сезилиб турадиган пешқадамлар бўлмайди, — дейди тренер. — Назаримда, саккизта терма команда — Италия, Бразилия, Голландия, ГФР, Англия, Аргентина, Бельгия ва СССР ғалабага жиддий даъвогардирлар. Бундан ташқари Чехословакия командасининг пишиқ-пухта, ортиқча қитмирликсиз ўйини ҳам ниҳоятда хавфли ҳисобланади. Бинобарин, Италияда яққол кўзга ташланадиган қолоқлар ҳам бўлмайди. Энг бўш деб ҳисобланган ҳар қандай команда ҳам кутилмаганда ҳаммани лол қолдириб қўйиши мумкин».

— Римда ўтказилган қуръа ташлашдан кейин сиз бемалол ухладингизми?

— Аргентина, Руминия ва Камерун сингари рақибларга эга бўлиш совға олиш деган гап эмас, аммо такрорлаб айтаманки, жаҳон биринчилигининг 24 иштирокчиси орасида қолоқлар йўқ. Шунинг учун ким билан ўйнаш биз учун барибир. Ҳар бир командага қарши бор имкониятни ишга солишга тўғри келади. Айни пайтда «В» гуруҳи кучлари тахминан тенг командалардан иборат, деб ҳисоблаётган мутахассислар фикрига қўшиламан.

— Саралаш гуруҳидаги рақиблар ҳақида қандай маълумотларга эгасиз?

— Ҳозирги замон футболида «разведка» муҳим аҳамият касб этади. Барча миллий терма командалар шундай иш билан шуғулланишаяпти. Биз ҳам мустасно эмасмиз. Ихтиёримизда рақиблар ўйинига доир видеойиғмалар етарлича, улар тобора тўлиб бормоқда. Кимга қарши ўйнайдиган бўлсак, унинг сир-синоатини команда билан биргаликда ўрганиш тайёргарлик ишимизнинг муҳим жиҳатларидан биридир. Олдимизда турган вазифа тасодифлардан ўзимизни хавф-хатарсиз сақлаш эҳтимолини аниқлашдан, айни пайтда ўзимизнинг кутилмаган усулларимизни ҳам ишлаб чиқишдан иборат.

— Италиядаги жаҳон биринчилигида, сизнинг назарингизда, қандай йўналишлар устунлик қилиши мумкин?

— Ўйлайманки, Голландия ва ГФР терма командалари 1974 йилги жаҳон чемпионатида мужассам ҳолда намойиш этган ялпи футболнинг «олтин мағзи» барча йўналишларда ҳамон сайқал топаяпти. 1986 йилги Мексика финали кўрсатишича, ўйинни ялпи тарзда олиб бориш доирасида энг мақбул тактик-стратегик ечимларни излаш ҳамон етарли даражада бораяпти.

Футболчиларнинг майдонда дастлабки жойлашуви тобора шартли бўлиб қолмоқда. Соф ҳужумчи деб номланадиган ўйинчилар сони ҳақидаги масала кун тартибида йўқ ҳозир, чамамда. Ҳужум ва ҳимоядаги муваффақият учун майдондаги барча ўйинчилар бирдай жавоб берадилар.

Назаримда, Италияда биз командаларнинг жуда тез ҳаракат қилишларига, матчларнинг юксак даражадаги интенсивлигига, ўйинчиларнинг ўз вазифасини бажаришга пухта шайлиги ҳамда натижанинг пастлигига гувоҳ бўлсак керак, чунки ҳозирги замон футболи тараққиётининг йўналишларидан бири ишончлилик даражасини оширишдан иборат.

— Демак, Италияда ўз тезкорлиги, интенсив ўйнай билиши ва жисмоний тайёргарлигига кўра бошқалардан устун турадиган командагина ғолиб чиқар экан-да?

— «Устин турадиган» иборасини ишлатгим келмайди, чунки кучи тахминан тенг командалар даврасида устунлик (бошқалардан бир калла юқори туради деган маънода) ҳақида гап бўлиши мумкин эмас. Бундай ҳолатларда ҳозирги замон футболининг яна бир муҳим омили — руҳий бардош бериш даражаси ҳам асқотиб қолиши мумкин. Кучли команда бирмунча бўш командага ютқазиб қўядиган ҳоллар бўлади. Бу рақибга етарли баҳо бермаслик натижаси. Ўзининг ҳам, рақибнинг ҳам кучига ортиқча баҳо бериш ва айни пайтда етарли баҳолай билмаслик бирдай хатарлидир. Оқилона баланс бўлиши керак. Бунга эса руҳий чидам туфайли эришиш мумкин.

— Жаҳон биринчилигига терма командамиз қай тарзда тайёргарлик кўрмоқда?

— Биз футболимиз учун ғайриодатий ҳодисага биринчи маротаба дуч келиб турибмиз: терма командага кўпгина номзодлар чет мамлакатларда — Дасаев Испанияда, Хидиятуллин Францияда, Заваров ва Олейников Италияда, Горлукович, Бородюк ва Беланов ГФРда ўйнашаяпти. Улар командамизнинг 31 январдан 18 февралгача Италияда, 19—24 февраль мобайнида АҚШда ўтказилган машқ йиғинида қатнаша олмадилар. Италияда биз Чокко машқ марказида (жаҳон биринчилиги пайтида ҳам ўша ерга жойлашамиз) яшадик, жуда кўп ва самарали ишладик, барча дивизионларнинг маҳаллий клуб командалари билан ўйинлар ўтказдик. АҚШда халқаро турнирда қатнашдик, Колумбия ва Коста-Рика терма командалари билан ўйнадик. Сўнгра АҚШ терма командаси билан ўртоқлик учрашуви ўтказдик. Машқ программасига бутунлай бўйсундирилган бу матчларнинг спорт натижаларига тўхталиб ўтирмайман. Команданинг тайёргарлик кўришдан иборат ана шу босқичдаги ишидан кўнглим тўлганлигини таъкидлаб ўтмоқчиман, холос.

28 мартда Киевда Европа чемпионлари — голландлар, (бу учрашув 2:1 ҳисобида совет футболчилари фойдасига ҳал бўлганини ишқибозлар билишади — ред.) 25 апрелда Дублинда Ирландия терма командаси билан ўртоқлик учрашувларни ўтказамиз, майнинг ўртасидан бошлаб эса чемпионатга бевосита тайёргарлик кўришга киришамиз (29 майда Тель-Авивда Исроил терма командаси билан учрашув режалаштирилган).

— Терма командада ўрни тайин футболчилар борми?

— Биз биринчи галда умид боғлаётган команда ўзаги бор, албатта. Бироқ ҳамма нарса у ёки бу ўйинчининг машққа муносабатига, май ойидаги энг сўнгги машқ йиғини олдидан қай тарзда ўйнаётгани ва қанақа ҳолатда бўлишига боғлиқ. Ҳозирги пайтда рўйхатимизда 35 футболчи бор. Майнинг ўртасига бориб чемпионатнинг 22 нафар қатнашчисини танлаб оламиз, деб ўйлайман.

— Италиядаги ўйинлардан сўнг терма командада қоласизми?

— Бу саволга узил-кесил жавоб беришим мумкин: чемпионат бизнинг командамиз учун қандай тугашидан қатъий назар, турнирдан сўнг мен терма команда тренери ваколатларини зиммамдан соқит қиламан.

Александр ГОРБУНОВ.

ҚЎШ БАЙРАМ

Қадимдан спорту санъат ҳамкорликда камол топган. Катта халқ сайлларининг бир томонида улоқ, иккинчи ёнида эса аския авжига минган.

«Пахтакор»нинг мухлислари орзиқиб кутаётган дамлар — янги мавсум бошланишига ҳам оз вақт қолди.

Футболчиларимиз бу йилги биринчиликда қандай иштирок этишаркин? Мухлисларни қувонтирадиган бирор янгилик борми? Яхши орзу-умидлар билан стадионга борган ишқибозларнинг ҳафсаласи пир бўлиб қайтмайдими?

Келинг, дўстлар, яхши ният қилайлик! «Пахтакор» ўйинчиларини нафақат олий лигада, балки совриндорлар сафида кўриш бизга ҳам насиб этсин.

Жумҳуриятимиз Ёзувчилар уюшмаси қошидаги «Ўсарфильм» муаллифлар бирлашмасининг ижод аҳли миллий анъаналаримизни, қадриятларимизни, ота-боболаримиздан бизга мерос бўлиб қолган удумларимизни тиклаш, кенг тарғиб этиш ва бу эзгу ишда барча истеъдод эгаларини ҳамкорликда ишлашга чорламоқда.

Улар «Пахтакор»нинг шу йил 17 ва 20 апрель кунлари Тошкентда ўтказиладиган футбол ўйинлари бошланишидан олдин «40 минут қаҳ-қаҳа» программаси кўрсатиб, ишқибозлар кўнглини чоғ этишмоқчи.

Шу кунлари жумҳуриятимизга донғи кетган Қўқон аскиячилар клуби «Футбол», «Шахмат ўйини» каби янги-янги пайровларни намойиш қилишга астойдил тайёргарлик кўрмоқдалар.

Мамлакатимиз бўйлаб кенг қулоч ёзаётган қайта қуришнинг бугунги масъулиятли жабҳасида эришадиган ҳар бир ютуғимиз, фаровон ҳаётимиз кўп жиҳатдан ҳушёр ва соғлом турмушга боғлиқ. Мана шу доларб паллада меҳнаткашларга кулги бағишлашнинг аҳамияти бениҳоя катта.

Шунинг учун футбол мавсумини кулги, қаҳ-қаҳа, аския билан бошласак. Бир учрашув олдидан қўқонлик аскиячилар, бошқасида андижонлик, марғилонлик, тошкентлик сўз усталари ўз маҳоратларини намойиш этсалар. Бунга таниқли қизиқчилару хушовоз хонандалар ҳам жалб қилинсалар. Ўрта ҳисобда 50 тийинлик қўшимча билет тарқатилса, учрашув ўтказиладиган кун ҳақиқий байрамга — футболу кулги сайлига айланмайдими? Бундан футболчиларимиз ҳам завқланиб, рақиблар дарвозасини ҳар сафар нишонга олиб туришса!

Бу таклифга футбол ишқибозларию кулги шайдолари нима дейишаркин?

А. ИНОҚОВ,
«Ўсарфильм» муаллифлар бирлашмасининг ходими.

СПОРТ ХАБАРЛАРИ

ФУТБОЛ

Эртага «Торпедо» (Москва) — МАСК (Москва), «Металлист» (Харьков) — «Днепр» (Днепропетровск) командаларининг учрашуви билан олий лигада навбатдаги тур бошланади. Таъкидлаш жоизки, бу йилги мавсумнинг деярли ҳар бир матчи жанговар тарзда ўтаяпти. Шу кунга келиб мағлубият аламини тортмаган биронта команда қолмади. Ҳозирча биринчиликда Москва армиячилари пешқадамлик қилаяптилар. Улар ҳисобида иккинчи ўринни эгаллаб турган спартакчилар сингари 7 очко бор.

Энди эътиборингизга ўйинлар жадвалини ҳавола этамиз.

	У	Т	О
МАСК	5	11—6	7
«Спартак»	5	10—7	7
«Торпедо»	4	4—2	6
«Черноморец»	5	6—5	6
«Динамо» К	5	6—3	6
«Помир»	5	7—5	6
«Днепр»	5	5—4	6
«Динамо» М	5	4—3	6
«Арарат»	6	4—6	3
«Динамо» Мн	5	4—7	3
«Шахтёр»	4	2—6	3
«Металлист»	4	1—3	2
«Ротор»	4	2—9	1

ХОККЕЙ

Стокгольмда ўсмирлар ўртасида Европа чемпионати давом этмоқда. СССР терма командаси бу йирик мусобақани муваффақиятли бошлади. Вакилларимиз чемпионатнинг дастлабки куни польшалик тенгқурларини 7:0 ҳисобида мағлубиятга учратдилар. Иккинчи учрашувда эса ГФР терма командасидан устун келдилар — 14:1.

Бошқа учрашувлар қуйидаги натижаларни берди: Чехословакия — Норвегия— 9:1, Финляндия — Швейцария — 6:0, Швеция — ГФР —9:2, Чехословакия — Швейцария — 7:0, Финляндия — Норвегия — 7:2, Швеция — Польша—11:4.

* * *

СССР терма командаси хоккейчилари Швецияда шу мамлакат терма командаси билан иккинчи учрашувни ўтказдилар. Ўйин 3:1 ҳисобида Совет спортчилари фойдасига ҳал бўлди. Терма командамизга ғалаба келтирган шайбаларни Буре, Каминский ва Биков киритишди.

КУРАШ

Ўсмирлар ўртасида бухороча усул бўйича ўтказилган республика биринчилиги ниҳоясига етди. Унда айниқса мезбонлар яхши қатнашиб, команда ҳисобида ғалаба қозондилар. Бу муваффақиятга ўз вазнларида ғолиб чиққан Ф. Тоиров, Ш. Муҳаммедов, Ф. Тўхтаев, И. Шаропов, Ж. Жабборов ва А. Қурбонов муносиб ҳисса қўшдилар.

Шунингдек, қашқадарёлик С. Бекназаров, К. Жалолов, хоразмлик Х. Абдуллаев, А. Йўлдошев ҳам ҳурмат шоҳсупасининг юқори поғонасига кўтарилишди.

БОКС

Республикамиз пойтахтида 14 олий ўқув юрти талабалари ўртасида мусобақа бўлиб ўтди. Республика универсиада программасидаги бу турнирда Т. Ўрозалиев, О. Устемиров, И. Ҳабибуллаев, С. Нуриддинов, М. Усмонов, К. Нуржонов, Ж. Қувонов, С. Хўжамбердиев, Б. Зокиров, М. Жумабоев, Л. Аҳмедов ва К. Парсегов ўз вазнларида ғолиб чиқдилар.

ЎҚИНГ, ҚИЗИҚ!

ЧИРОЙЛИЛАР КЎРИГИ

Цирк эгаси П. Т. Барнхэм томонидан чиройлилар танлови биринчи марта 1955 йилда АҚШда ўтказилганди. «Америка гўзали» кўриги эса илк бор 1921 йилда Атлантик-Сити шаҳрида ташкил этилди. Ушанда кўккўз, оқсариқ сочли Маргарет Хорман биринчи ўринни олди.

«Жаҳон гўзали» танламаси эса 1951 йилдан бери ўтказилади. Шундан бир йил ўтгач, навбат «Коинот сулуви»га келди.

БИР КУНДА

Америкалик мутахассис Том Паркер ўзи олиб борган статистика тадқиқотларига асосланиб, яқинда «Бир кунда» деб аталган китобини чоп эттирди. Муаллиф унда АҚШ ҳаётидан кўплаб мисоллар келтиради. Мана, улардан айримлари:

— Америкаликлар уйларида, завод ва фабрикаларда, шунингдек фермаларда кунига 1.703 миллиард литр сувни истеъмол қиладилар.

— 200 минг тонна озиқ-овқат маҳсулотларини, 20 мингта енгил, 4 мингта юк автомобили ва автобусларни чиқариб ташлайдилар.

— 150 мингта қути, яшик ва турли-туман ўрамаларни ташлайдилар. Буларнинг ҳаммасини ахлатхонага ташиш учун 10 мингта юк трайлери ёки одатдаги юк машиналарининг 200 километрга яқин узунликдаги ҳалқаси керак бўлади.

— Инсон саломатлиги учун зарарли 700 минг тонна ахлатлар чиқарилади.

БАРОМЕТРЛАР МУЗЕЙИ

Голландиянинг Маартенсдик шаҳарчасида шундай музей бор. Уни Берт Болом ташкил этган. Йиғмаларни бу кишининг қадимги аждодлари XVIII асрда тўплай бошлагандилар.

Ҳозирги кунда музейдаги экспонатлар сони 180 нусхага етди. Улар турли даврларга оид бўлиб, ҳажми ва шакллари ҳам ҳар хил. Энг катта барометрнинг бўйи 12 метр келади.

Муҳаррир ўринбосари Н. ЁҚУБОВ.

Р. — 04195. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Д. 1168. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12